

KNJIŽNICA ŠMARJE PRI JELŠAH

Mateja Žagar

**Z DOMOZNANSTVOM ODKRIVAMO SVOJO
IDENTITETO: DOMOZNANSKA ZBIRKA IN
DEJAVNOST KNJIŽNICE ŠMARJE PRI
JELŠAH**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Šmarje pri Jelšah, 2019

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Podpisana Mateja Žagar izjavljam, da sem avtorica pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom:

Z domoznanstvom odkrivamo našo identiteto: domoznanska zbirka in dejavnost Knjižnice Šmarje pri Jelšah

S podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelala samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabila v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko naloge,
- na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

Podpis avtorja(ice):

M. Žagar

V/Na Šmarje pri Jelšah, dne 19.2.2019

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Mateja ŽAGAR

Naslov pisne naloge: Z domoznanstvom odkrivamo našo identiteto: domoznanska zbirka in dejavnost Knjižnice Šmarje pri Jelšah

Kraj: Šmarje pri Jelšah

Leto: 2019

Število strani: 33 Število slik: 10 Število preglednic: 0

Število prilog: 1 Število strani prilog: 3 Število referenc: 38

Mentor: Srečko Maček

UDK: 027:908(497.4 Šmarje pri Jelšah)

Ključne besede: domoznanstvo, splošne knjižnice, domoznanske zbirke, prepoznavnost

Izveček: Domoznanska dejavnost je ena najpomembnejših dejavnosti v splošni knjižnici, ki svoje potencialne uporabnike seznanja z dogajanjem v kraju v preteklosti in s krajevnim utripom danes. Z različnimi storitvami skušajo knjižnice javnost opozoriti na domoznansko zbirko, prebuditi potrebe uporabnikov in spodbuditi njihovo zanimanje za domoznansko zbirko. V pisni nalogi smo z raziskavo o prepoznavnosti domoznanske zbirke želeli ugotoviti, kako so uporabniki Knjižnice Šmarje pri Jelšah seznanjeni s knjižnično domoznansko zbirko. Raziskavo smo izvedli s kvantitativno metodo anketiranja, v kateri smo na podlagi predpostavk in postavljenih hipotez sestavili anketni vprašalnik. V vzorec smo zajeli 100 uporabnikov knjižnice in anketiranje izvedli v oktobru 2018 v prostorih Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Ugotovili smo, da večina uporabnikov domoznansko zbirko in njeno vlogo pozna. Večina anketiranih domoznansko gradivo uporablja in se udeležuje domoznanskih prireditev, za katere najpogosteje izvedo na spletni strani knjižnice. Večini je všeč promocija domoznanskih vsebin v lokalnem časopisu Šmarske novice, ki ga prejema na dom vsa gospodinjstva v občini Šmarje pri Jelšah enkrat mesečno. Na podlagi odgovorov lahko sklepamo, da so uporabniki v določeni meri seznanjeni z domoznansko dejavnostjo knjižnice, vendar bo morala knjižnica vseeno nadgrajevati svoje storitve za boljšo prepoznavnost domoznanske zbirke. Dober zgled za boljšo prepoznavnost domoznanske zbirke je knjižnica povzela po Medobčinski splošni knjižnici Žalec, ki v ta namen izvaja projekt Utrip domoznanstva. Knjižnica mora ukrepati tudi na področju varovanja in hrambe domoznanskega gradiva in v ta namen urediti prostore s klimatskimi napravami za primerno hrambo domoznanske zbirke.

KAZALO

1 UVOD.....	1
1.1 NAMEN IN CILJI NALOGE.....	2
1.2 STROKOVNA RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	3
1.3 PREDPOSTAVKE IN HIPOTEZE.....	3
1.4 METODOLOGIJA DELA.....	4
1.5 ANKETNI VZOREC.....	4
2 DOMOZNANSTVO IN DOMOZNANSKA DEJAVNOST.....	5
2.1 DOMOZNANSKA DEJAVNOST V SPLOŠNIH KNJIŽNICAH.....	6
2.2 NAMEN DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI.....	6
2.3 ZBIRANJE IN PRIDOBIVANJE DOMOZNANSKEGA GRADIVA IN DOMOZNANSKIH INFORMACIJ.....	7
2.4 MATERIALNO VAROVANJE DOMOZNANSKEGA GRADIVA V SPLOŠNIH KNJIŽNICAH.....	8
2.5 DOMOZNANSKA DEJAVNOST PO OBMOČJIH.....	9
2.6 PROMOCIJA DOMOZNANSKE ZBIRKE.....	10
2.7 DIGITALNA DOMOZNANSKA ZBIRKA.....	10
2.8 MEDSEBOJNO POVEZOVANJE S SORODNIMI USTANOVAMI.....	11
3 DOMOZNANSKA ZBIRKA IN DEJAVNOST KNJIŽNICE ŠMARJE PRI JELŠAH.....	12
3.1 PREDSTAVITEV KNJIŽNICE ŠMARJE PRI JELŠAH.....	12
3.2 DOMOZNANSKA ZBIRKA IN DEJAVNOST V KNJIŽNICI ŠMARJE PRI JELŠAH.....	13
3.2.1 <i>Domoznanske razstave</i>	14
3.2.2 <i>Digitalizirana domoznanska zbirka</i>	15
3.2.3 <i>Objava domoznanskih zgodb v lokalnem časopisu</i>	15
3.2.4 <i>Vključevanje otrok v spoznavanje krajevne zgodovine</i>	15
3.3 VAROVANJE IN HRAMBA DOMOZNANSKEGA GRADIVA V KNJIŽNICI ŠMARJE PRI JELŠAH.....	16
4 RAZISKAVA.....	17
4.1 ANALIZA RAZISKAVE Z ANKETNIM VPRAŠALNIKOM O PREPOZNAVNOSTI DOMOZNANSKE ZBIRKE V KNJIŽNICI ŠMARJE PRI JELŠAH.....	17
4.1.1 <i>Demografski podatki o anketirancih</i>	18
4.1.2 <i>Domoznanstvo in poznavanje domoznanske zbirke</i>	19
4.1.3 <i>Potreba po domoznanskem gradivu</i>	20

4.1.4 Dostopanje do digitaliziranega gradiva.....	21
4.1.5 Obiskovanje domoznanskih prireditev in načini obveščanja	21
4.1.6 Promocija domoznanskih vsebin	23
4.1.7 Pomen predstavitve domoznanskih vsebin v očeh uporabnikov.....	23
4.2 TESTIRANJE HIPOTEZ	24
4.3 PREDLOGI ZA DELOVANJE V PRIHODNOSTI	26
4.3.1 Primer dobre prakse ustvarjanja prepoznavnosti domoznanske zbirke v Medobčinski splošni knjižnici Žalec.....	27
4.3.2 Primer sodelovanja v lokalnem okolju z muzejem na Rotovžu v Lembergu pri Šmarju.....	28
4.3.3 Primer mednarodnega sodelovanja z Muzejem starega kapitana v Baošičih, Hercegnovi.....	28
5 ZAKLJUČEK	29
6 VIRI IN LITERATURA.....	30

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Spol	18
Grafikon 2: Starost	18
Grafikon 3: Poznavanje domoznanske dejavnosti in domoznanskega gradiva.....	19
Grafikon 4: Poznavanje tipov domoznanskega gradiva	20
Grafikon 5: Uporaba gradiva v domoznanski zbirki Knjižnice Šmarje pri Jelšah	20
Grafikon 6: Obisk spletnih strani z digitaliziranim domoznanskim gradivom	21
Grafikon 7: Obisk domoznanskih prireditev v Knjižnici Šmarje pri Jelšah.....	22
Grafikon 8: Pridobivanje informacij o prireditvah v Knjižnici Šmarje pri Jelšah.....	22
Grafikon 9: Promocija domoznanstva v občinskem glasilu Šmarske novice.....	23
Grafikon 10: Pomen predstavitev zgodovinskih dogodkov in oseb iz preteklosti kraja	24

ZAHVALA

Posebej bi se zahvalila mentorju Srečku Mačku iz Osrednje knjižnice Celje za strokovno pomoč pri pripravi pisne naloge. Zahvaljujem se Karmen Kreže iz Medobčinske splošne knjižnice Žalec za predstavitev dela v domoznanskem oddelku. Zahvaljujem se vsem uporabnikom Knjižnice Šmarje pri Jelšah, ki so sodelovali v raziskavi. Zahvaljujem se sodelavcem v knjižnici, predvsem Nataliji Čokl za pomoč pri oblikovanju naloge. Gospe Aleksandri Jankovič pa se zahvaljujem za lektoriranje pisne naloge.

»Knjižnica je življenja sposobna samo, če se živo vključi v pokrajino, iz katere je nastala.«

(Janko Glaser)

1 UVOD

Knjižnice s svojo tradicionalno vlogo sodijo med najstarejše ustanove s storitveno dejavnostjo na področju kulture, izobraževanja in znanosti. Pri svojem delovanju se opirajo na zakonske predpise, ki jim poleg temeljnih določajo tudi posebne naloge, s katerimi poskušajo zadovoljiti potrebe uporabnikov različnih ciljnih skupin. Kot javna služba je splošna knjižnica usmerjena v korist posameznika in lokalne skupnosti, saj zbira, hrani, obdeluje in daje v uporabo gradivo, pomembno za ohranjanje kulturne dediščine kraja. S tem uporabnike seznanja in izobražuje ter si tako prizadeva dvigati raven kakovosti njihovega življenja. Z domoznanskim gradivom knjižnice na posameznih področjih ustvarjajo lastno domoznansko zbirko, s katero predstavljajo ustvarjalnost, kulturo in identiteto nekega območja in ljudi.

Omogočanje informiranja prebivalcev o aktualnih dogodkih na njihovem območju ter seznanjanje s podobo razvoja nekega okolja v določenem obdobju je osnovni namen domoznanske dejavnosti (Goropevšek, 1995). Knjižnična domoznanska zbirka, ki govori o določenem kraju, dogodkih in ljudeh, s svojo vsebino kaže razvojno podobo knjižnice. Knjižničarji si prizadevajo z različnimi pristopi prebuditi potrebe potencialnih uporabnikov in spodbuditi njihovo zanimanje za uporabo domoznanske zbirke (Novljan, 2005).

Čeprav se je ideja o samostojnem slovenskem domoznanstvu porodila že ob koncu 19. stoletja (Goropevšek, 1995) in si zadnja desetletja prizadevajo strokovnjaki nadaljevati tradicijo in napredovati na tem področju, se splošne knjižnice še vedno srečujejo s težavami pri organiziranju dostopnosti zbirke, saj domoznanska zbirka s svojim gradivom zajema vsebinsko strokovna področja, značilna za določeno okolje, čeprav manj prepoznavna. Ker želijo spodbuditi zanimanje potencialnih uporabnikov za domoznansko gradivo in domoznanske informacije, knjižničarji na več načinov promovirajo domoznansko zbirko. Pripravljajo domoznanske prireditve, s katerimi privabljajo različne ciljne skupine uporabnikov. Prireditve z domoznansko vsebino, predvsem razstave, so vodilo pri prepoznavnosti domoznanske zbirke, saj nagovarjajo uporabnike k zbiranju domoznanskega gradiva, hkrati pa privabijo tudi medije, ki informacijo o dogodku razširijo med ljudi.

V Knjižnici Šmarje pri Jelšah je domoznanska dejavnost slabo razvita, razen rednega pritoka novih izdaj, domoznanskega gradiva niso posebej pridobivali. V zadnjih petih letih so s

pomočjo koordinacije Osrednje knjižnice Celje začeli bibliografsko obdelovati članke iz lokalnih časopisov, urejati gesla v spletnem biografskem leksikonu Celjskozasavski.si in predstavljati digitalizirane domoznanske vsebine na portalu Kamra. Zaradi pomanjkanja strokovnega kadra in časa pa delo napreduje počasi. Strokovno neobdelanega je še veliko ohranjenega domoznanskega gradiva, predvsem serijskih publikacij, slikovnega gradiva, video gradiva in drobnih tiskov. Knjižnica nima primernih prostorov za ustrezno hranjenje domoznanskega gradiva. To je v prostem pristopu postavljeno ločeno od ostalega knjižničnega gradiva v katalogu označeno s signaturo dom, kot tudi na signaturni nalepki, v katalogizaciji pa se v polju 992b z oznako dom označujejo članki. V knjižnici pripravljajo domoznanske prireditve in razstave, domoznanske vsebine pa objavljajo tudi v občinskem glasilu.

Knjižnica s svojo domoznansko zbirko oblikuje svojo javno podobo in zadovoljuje potrebe uporabnikov po informacijah o problematiki v lokalnem okolju nekoč in danes. Pri zbiranju domoznanskega gradiva se mora osredotočati na potrebe uporabnikov in jim pomagati zadovoljevati njihove cilje.

1.1 NAMEN IN CILJI NALOGE

S pisno nalogo želimo ugotoviti stopnjo prepoznavnosti domoznanske dejavnosti v Knjižnici Šmarje pri Jelšah pri uporabnikih knjižnice, predlagati načine ter poiskati nove možnosti, ki bi pripomogle k izgradnji kakovostne domoznanske zbirke in povečale njeno prepoznavnost. Ugotoviti želimo, v kolikšni meri so uporabniki seznanjeni z domoznanstvom in domoznansko dejavnostjo v Knjižnici Šmarje pri Jelšah; zanima nas, ali obiskujejo domoznanske prireditve in kako spremljajo promocijo domoznanskih vsebin. Ker smo prepričani, da je odkrivanje in predstavljanje zgodb iz preteklosti kraja pomemben del našega življenja, želimo ugotoviti, ali podobno menijo tudi uporabniki.

V prvem delu naloge je predstavljeno domoznanstvo in domoznanska dejavnost v splošnih knjižnicah, kot jo opredeljujejo različni avtorji ter domoznanska dejavnost v Knjižnici Šmarje pri Jelšah. Drugi del naloge predstavlja analizo raziskave, ki smo jo opravili z anketnim vprašalnikom, na podlagi pridobljenih rezultatov smo strnili ugotovitve. Pridobljeni rezultati raziskave bodo knjižnici v pomoč pri načrtovanju dejavnosti za boljšo prepoznavnost domoznanske zbirke med uporabniki v prihodnosti.

Cilj naše pisne naloge je priti do ugotovitev in spoznanj, na podlagi katerih bomo oblikovali predloge za delovanje v prihodnosti, saj bomo le tako lahko pravilno dostopali do uporabnikov in zadovoljili njihova pričakovanja.

1.2 STROKOVNA RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Raziskovalna vprašanja se navezujejo na domoznansko dejavnost v Knjižnici Šmarje pri Jelšah.

Z raziskavo želimo ugotoviti:

1. ali uporabniki vedo, kaj pomeni beseda domoznanstvo;
2. ali uporabniki vedo, kaj vse zajema domoznanska zbirka knjižnice;
3. ali uporabniki uporabljajo gradivo iz domoznanske zbirke knjižnice;
4. ali uporabniki dostopajo do spletnih domoznanskih vsebin in do katerih;
5. ali se udeležujejo domoznanskih prireditev, ki jih pripravljamo v knjižnici;
6. kako uporabniki ocenjujejo predstavitev domoznanskih vsebin v lokalnem časopisu;
7. kako povezujejo domoznanstvo s svojim življenjem.

1.3 PREDPOSTAVKE IN HIPOTEZE

H1: Večina uporabnikov Knjižnice Šmarje pri Jelšah ve, kaj je domoznanstvo in katero gradivo knjižnice zbiramo, obdelujemo in hranimo v domoznanskem oddelku, prav tako jih večina domoznansko gradivo uporablja.

H2: Uporabniki Knjižnice Šmarje pri Jelšah največkrat dostopajo do digitaliziranega domoznanskega gradiva na portalu KAMRA.

H3: Večina uporabnikov Knjižnice Šmarje pri Jelšah obiskuje domoznanske prireditve, za katere največkrat izvejo na spletni strani Knjižnice Šmarje pri Jelšah.

H4: Uporabniki ocenjujejo, da s promocijo domoznanskih vsebin v prispevku Domoznanska kamra v občinskem glasilu Šmarske novice knjižnica dobro predstavlja svojo domoznansko zbirko.

H5: Predstavitev pomembnih dogodkov in ljudi iz preteklosti našega lokalnega območja se uporabnikom zdi pomembna, saj s spoznavanjem kolektivnega spomina odkrivamo svojo identiteto.

1.4 METODOLOGIJA DELA

Pri pisanju naloge bomo v teoretičnem delu uporabljali metodo komparacije ali primerjave različnih virov, iz katerih bomo z metodo kompilacije povzemali, navajali in citirali različne avtorje. V raziskovalnem delu bomo uporabili metodo anketiranja in statistično metodo s klasičnim vprašalnikom, ki ga bodo ob obisku knjižnice izpolnili uporabniki Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Večina vprašanj bo zaprtega tipa. Pridobljene podatke bomo statistično analizirali in primerjali z danimi predpostavkami ter potrdili ali ovrgli postavljene hipoteze. Odgovorili bomo na raziskovalna vprašanja in na podlagi ugotovitev podali predloge za delovanje v prihodnosti.

1.5 ANKETNI VZOREC

Ciljna populacija v raziskavi bodo uporabniki Knjižnice Šmarje pri Jelšah, ženskega in moškega spola, vseh starostnih skupin. Uporabili bomo neverjetnostni vzorec anketiranja, ki ga bomo pridobili s priložnostnim vzorčenjem, saj bomo v raziskavo zajeli uporabnike Knjižnice Šmarje pri Jelšah, ki bodo knjižnico obiskali v času raziskave. Čeprav zaradi poenostavljene oblike vzorčenja odgovorov ne bomo mogli posplošiti na celotno populacijo, bomo s pridobljenimi podatki prišli do določenih spoznanj, na podlagi katerih bo knjižnica lažje načrtovala usmeritve v prihodnosti.

2 DOMOZNANSTVO IN DOMOZNANSKA DEJAVNOST

Domoznanstvo raziskuje in preučuje vsa področja človekovega ustvarjanja na določenem geografskem področju. Goropevšek (1995) domoznanstvo primerja z nemškim izrazom Heimatskunde in ugotavlja, da je ta beseda v preteklosti pomenila predmet, ki je preučeval zgodovinsko in geografsko materijo o domovini; označuje pa tudi vedo, ki preučuje ožjo domovino. Domoznanska dejavnost v splošnih knjižnicah zajema zbiranje, obdelavo, hranjenje, raziskovanje in predstavljanje domoznanskega gradiva. Med domoznansko gradivo štejemo tisto knjižnično gradivo, ki se po vsebini nanaša na območje, ki ga knjižnica s svojo dejavnostjo pokriva, gradivo, ki je nastalo na tem območju ali ki so ga ustvarili avtorji s tega območja. Izvajanje domoznanske dejavnosti v slovenskih splošnih knjižnicah temelji na zakonskih in podzakonskih predpisih, kot jih določa Zakon o knjižničarstvu (v nadaljevanju ZKnj 2001). Ta v 2. in 16. členu splošnim knjižnicam nalaga posebne naloge, kot so zbiranje, obdelava, hranjenje in posredovanje ter varovanje domoznanskega gradiva. Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah (2003) pa s tretjo nalogo obvezuje osrednje območne knjižnice, da izvajajo koordinacijo zbiranja, obdelave in hranjenja domoznanskega gradiva na območju. Pri strokovni obdelavi in hranjenju nacionalno pomembnega domoznanskega gradiva splošne knjižnice upoštevajo navodila nacionalne knjižnice (Navodila za strokovno obdelavo in hranjenje nacionalno pomembnega domoznanskega knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah, 2012). Delovna skupina za pripravo strokovnih priporočil za splošne knjižnice pri Nacionalnem svetu za knjižnično dejavnost je v letu 2018 oblikovala nova Strokovna priporočila in standarde za splošne knjižnice (2018), s katerimi je nadgradila in dopolnila strokovna priporočila iz leta 2005 in v njih poudarila povezanost splošnih knjižnic z lokalno skupnostjo, upravljanje splošnih knjižnic, področje bibliopedagoških storitev ter vrednotenje delovanja knjižnic v okviru javne službe. Nova strokovna priporočila in standardi izhajajo iz poslanstva splošne knjižnice, ki uveljavlja vrednote razvoja, obveščenosti, izobraženosti in kulture ter socialne in družbene povezanosti. Predvsem pa se nova strokovna priporočila in standardi osredotočajo na razvojno vizijo proaktivne knjižnice, katere proaktivna naravnost pomeni ugotavljanje in predvidevanje potreb prebivalcev lokalne skupnosti. Temelj za proaktivnost splošne knjižnice predstavljajo knjižnične vloge, ki splošni knjižnici omogočajo ciljno naravnost in aktivno prispevajo k razvoju lokalne skupnosti (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2018).

2.1 DOMOZNANSKA DEJAVNOST V SPLOŠNIH KNJIŽNICAH

Domoznansko dejavnost Novljanova (2005) opredeljuje kot posebno knjižnično dejavnost vseh knjižnic v knjižničnem sistemu, ki jo uporabljajo za potrebe svojega strokovnega dela in za neposredno delo z uporabniki. Svojo dragocenost nosi v svoji vsebini, v kateri se uveljavlja določeno okolje, strokovno področje ali posameznik. Knjižnice z domoznanskim gradivom uveljavljajo tudi sebe, svoje naloge in pomen za okolje. Podobo v javnosti si knjižnice oblikujejo s svojo knjižnično zbirko, ki jo gradijo, hranijo in skrbijo za njeno prepoznavnost v lokalnem okolju. Kljub tradicionalni vlogi domoznanstva je ta dejavnost v slovenskih splošnih knjižnicah različno vključena. Različna vključenost slovenskih splošnih knjižnic v domoznansko dejavnost je bila vodilo za izdelavo prvih smernic domoznanske dejavnosti, s katerimi naj bi delo te dejavnosti po knjižnicah poenotili. Kot ugotavlja Goropevšek (2000), pa se zaradi dolge tradicije nekaterih knjižnic te le težka prilagajajo nekim skupnim konceptom, zato predlaga postavitev skupnih temeljev dejavnosti, pri delu pa knjižnicam zaradi realnih zmožnosti in različnih potreb posameznih knjižnic daje prosto pot.

2.2 NAMEN DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI

Domoznanstvo raziskuje, preučuje in opisuje sledi z vseh področij človekovega ustvarjanja na določenem geografskem območju. V okviru domoznanske dejavnosti v knjižnicah zbrane informacije strokovno obdelujejo in hranijo ter pripravljajo za posredovanje uporabnikom. Pri svojem delu se povezujejo s sorodnimi ustanovami, kar jim omogoča večjo uspešnost pri delovanju in doseganju skupnih ciljev. Domoznanstvo v knjižnicah danes ni samo hranjenje oz. posredovanje gradiva in informacij uporabnikom, ampak temelji na predstavitvi spomina in utripa lokalnega območja knjižnice, s čimer ohranja kulturno dediščino in krepi identiteto lokalnega prostora.

Osnovni pomen domoznanske dejavnosti je zadovoljevanje potreb prebivalcev po informacijah o aktualnih dogodkih na njihovem območju ter seznanjanje s podobo razvoja nekega okolja (Goropevšek, 1995) in kot domoznanstvo opisuje Fras Popović (2016), so domoznanstvo »osebne zgodbe, ki se med seboj prepletajo in obogatijo nek prostor ali kraj. Domoznanstvo so vrednote nekega časa, nekega posameznika in neke skupnosti. Domoznanstvo je veselje, žalost, upanje in strah, ujet v zgodbe posameznikov« (str. 5).

Pomen in namen domoznanske dejavnosti Petrov (1997) razlaga kot kulturno delovanje, izobraževanje in znanstveno delovanje, ki se je uveljavilo po drugi svetovni vojni, ter ga razširja na informiranje o tekočem dogajanju v okolju, ki po preteku aktualnosti postane pomemben del domoznanske dejavnosti (Novljan, 2005). Za ožje okolje pomembna kulturna dediščina je del celotne narodne kulturne dediščine in identitete. Ob podpori dobro organiziranih in prepoznavnih knjižničnih zbirk je znanje o domu temeljna popotnica vsake sodobne knjižnice. Zelo pomembna pa je pri predstavljanju javnosti tudi v povezavi s sorodnimi ustanovami in okoljem (Bon in Sedar, 2018).

Domoznanske zbirke sodijo v kulturno dediščino našega naroda, zato jih je treba varovati, zaščititi ter ohraniti za prihodnje rodove. Splošne knjižnice in knjižničarji domoznanci namenjajo velik poudarek celovitemu pristopu, zaščititi in varstvu lokalnih biserov, tako da so na razpolago sedanjim in bodo tudi bodočim rodovom pri iskanju njihovih korenin (Bon idr., 2012).

Namen domoznanstva v splošnih knjižnicah ni le zbiranje in hranjenje domoznanskega gradiva, temeljni namen je predstavljanje domoznanske zbirke. Zato morajo knjižničarji zbirko oblikovati tako, da je uporabnikom dostopna, in iskati načine za njeno promoviranje.

2.3 ZBIRANJE IN PRIDOBIVANJE DOMOZNANSKEGA GRADIVA IN DOMOZNANSKIH INFORMACIJ

Prvi pogoj za nastanek dobre domoznanske zbirke je priprava politike zbiranja in pridobivanja domoznanskega gradiva. Za dobro domoznansko zbirko mora imeti knjižnica zadosten obseg tipološko različnega domoznanskega gradiva, da lahko z zbranim gradivom zadovoljuje splošnoizobraževalne in znanstvene potrebe območja. Goropevšek (2000) navaja tudi, da moramo pri domoznanskem gradivu obravnavati tako primarno domoznansko gradivo, pri katerem gre za gradivo, ki je ne oziraje se na kraj nastanka vsebinsko povezano z območjem, in sekundarno gradivo, ki se na obravnavani kraj navezuje le posredno.

Knjižničarji domoznanskih oddelkov knjižnic, ki skrbijo za določeno zbirko na območju, morajo spremljati izdajo novih publikacij, se povezovati z drugimi zavodi in drugimi ustanovami ter tiskarnami in jih seznanjati z dejavnostjo domoznanstva v lokalni knjižnici. Za pridobivanje gradiv, ki nastajajo sproti, mora domoznanec dobro poznati svoje območje. Pri pridobivanju domoznanskega gradiva je zelo pomembno tudi povezovanje z osrednjo območno knjižnico, kjer se v samostojnih domoznanskih oddelkih podrobneje ukvarjajo z dopolnjevanjem zbirke, osrednje knjižnice na območju pa pri tem usmerjajo.

V zadnjih trinajstih letih je prišlo na področju domoznanske dejavnosti v splošnih knjižnicah do velikih sprememb. To dokazuje primerjava rezultatov raziskave domoznanske dejavnosti v slovenskih splošnih knjižnicah leta 2016 z navedbo Novljanove (2005), da večina knjižnic domoznanske dejavnosti še ne obravnava ciljno in celostno, posveča ji le toliko pozornosti, kot ji dovoljujejo možnosti, svoj del pa k temu prispevajo še neprebujene potrebe okolja po tem gradivu. Rezultati in analiza raziskave domoznanske dejavnosti v slovenskih splošnih knjižnicah leta 2016 pa kažejo, da vse slovenske splošne knjižnice (OOK in OK) zbirajo, obdelujejo, varujejo in posredujejo domoznansko gradivo in domoznanske informacije, le ena od knjižnic (98%) ne opravlja organizacije kulturnih prireditev povezanih z domoznansko dejavnostjo, večina knjižnic (77%) izvaja posredovanje bibliografskih in drugih informacijskih proizvodov (Bon idr., 2018). Slovenske splošne knjižnice domoznanske dejavnosti še vedno ne izvajajo v celoti, kot jo predpisuje ZKnj-1 (2001). Za zagotavljanje kakovostnih informacij uporabnikom in ustvarjanje prepoznavnosti v lokalnem okolju morajo knjižnice opravljati vse zakonske naloge domoznanske dejavnosti (Bon in Sedar, 2018).

2.4 MATERIALNO VAROVANJE DOMOZNANSKEGA GRADIVA V SPLOŠNIH KNJIŽNICAH

Domoznansko gradivo, ki predstavlja kulturno dediščino določenega območja, mora knjižnica kot javna ustanova hraniti pod posebnimi pogoji, ki jih določajo za to predpisane smernice in načela. Vodopivec Tomažič in Deniša (2012) sta za ovrednotenje razmer v knjižničnih domoznanskih depojih uporabili metodo, ki sta jo za področje premične kulturne dediščine, predvsem za arhive, knjižnice in muzeje, izdelala kanadska strokovnjaka s področja kulturne dediščine. Hramba in uporaba domoznanskega gradiva sta najprej odvisni od pogojev v prostorih, v katerih gradivo hranimo in uporabljamo, ter od odnosa ljudi, ki to dediščino upravljajo. V desetih domoznanskih enotah slovenskih splošnih knjižnic so bili leta 2012 v raziskavi o oceni tveganj materialnega varovanja domoznanskega gradiva v depojih pregledani dejavniki tveganja, kot so neposredna fizična sila, kraja in vandalizem, ogenj, voda, škodljivci in mrčes, onesnaženost zraka, sevanja, neustrezna temperatura, neustrezna vlaga ter založitev ali izgube. Rezultati raziskave so pokazali slabe razmere predvsem na področju klimatskih razmer ali tveganj predvsem pri namenskih adaptacijah ali novogradnjah, pri katerih se premalo upošteva domoznansko stroko. Razmere knjižničnih prostorov se prilagajajo predvsem udobju uporabnikov in zaposlenih, ne pa ustrezni trajni hrambi gradiva. Za zagotavljanje učinkovitega

varstva je potrebno sodelovanje med domoznansko stroko, projektanti in investitorji že v najzgodnejši fazi načrtovanja izvedbe tovrstnih projektov.

Ustanovam in posameznikom, ki nimajo ustreznega znanja s področja materialnega varovanja nacionalno pomembnega gradiva, so za pravilno usmerjanje pri hrambi gradiva in ravnanju z njim namenjena Navodila za strokovno obdelavo in hranjenje nacionalno pomembnega domoznanskega knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah (2012), standard SIST ISO 11799:2018 – Informatika in dokumentacija – Zahteve za shranjevanje dokumentov za arhivsko in knjižnično gradivo ter priporočila v priročniku IFLA – Načela za hrambo knjižničnega gradiva in ravnanje z njim (2005).

2.5 DOMOZNANSKA DEJAVNOST PO OBMOČJIH

Domoznanska dejavnost splošnih knjižnic in njene naloge so opredeljene v Zakonu o knjižničarstvu (2001) in drugih podzakonskih aktih, z uveljavitvijo Pravilnika o osrednjih območnih knjižnicah (2003) pa so območne knjižnice dobile naloge koordinacije zbiranja, obdelave in hranjenja domoznanskega gradiva na območju, kjer delujejo (Maček, 2014). Domoznanstvo se je začelo hitreje razvijati, pomoč in povezovanje z območnimi knjižnicami sta povzročila naraščanje števila knjižnic s samostojnimi domoznanskimi oddelki. Vsako knjižnico bo k zbiranju in predstavljanju domoznanskega gradiva na njenem območju spodbudil prepoznan namen. Domoznanska zbirka bo predvsem v manjših knjižnicah obogatila ponudbo splošne knjižnice z drugačnostjo, za obdelavo in hrambo domoznanskega gradiva pa bo poskrbela osrednja ali osrednja območna knjižnica (Novljan, 2005).

V analizi raziskave stanja domoznanske dejavnosti v slovenskih splošnih knjižnicah ob koncu leta 2016 Bon in Sedar (2018) ugotavljata, da ima 93% slovenskih splošnih knjižnic mnenje, da koordinacija domoznanske dejavnosti pozitivno vpliva na izvajanje domoznanske dejavnosti v knjižnicah na območju. Osrednje območne knjižnice s koordinacijo zbiranja, obdelave in hranjenja domoznanskega gradiva osrednjim knjižnicam svetujejo, jih usmerjajo in izobražujejo. Posledica načrtnega spodbujanja in strokovnega razvijanja domoznanske dejavnosti je bolj sistematičen razvoj domoznanstva tudi v osrednjih in krajevnih knjižnicah, ki so pri izpolnjevanju domoznanske vloge uspešnejše in uresničujejo svoje poslanstvo, s čimer se uveljavljajo v lokalnem okolju. Medsebojno povezovanje knjižnicam omogoča izmenjavo znanja in izkušenj in s tem doseganje ciljev in prizadevanj.

2.6 PROMOCIJA DOMOZNANSKE ZBIRKE

Promocija knjižnične in domoznanske zbirke ter dejavnosti je pomemben segment dela knjižničarjev domoznancev, ki pripravljajo domoznanske prireditve in dogodke, razstave, bibliopedagoške ure, digitalne zbirke na spletnih portalih in v večjih knjižnicah opravljajo tudi načrtno publicistično in založniško dejavnost. V ožjem in širšem okolju se pojavljajo kot prepoznavni avtorji kakovostnih razstav, snovalci odmevnih prireditev, predavatelji, uredniki publikacij in pisci prispevkov v strokovnih revijah in lokalnih časopisih. Zavedajo se pomembnosti domoznanskih zbirk za ožje in širše okolje in so del mozaika celotne nacionalne kulturne dediščine in identitete (Petrovič in Peperko Golob, 2016). Knjižničarji v domoznanski dejavnosti morajo izpolnjevati svoje poslanstvo v celoti, svoje delovanje morajo s temeljnih nalog razširiti tudi na predstavljanje in ozaveščanje pomena domoznanske zbirke javnosti.

S prireditveno dejavnostjo si knjižničarji prizadevajo prebuditi potrebe svojih uporabnikov in spodbuditi njihovo zanimanje za uporabo domoznanske zbirke (Novljan, 2005). Zato pripravljajo različne vrste prireditev, projektov in medsebojnega sodelovanja in povezovanja z drugimi knjižnicami ali sorodnimi institucijami.

2.7 DIGITALNA DOMOZNANSKA ZBIRKA

Velik napredek pri predstavljanju domoznanstva sta omogočila digitalizacija in dostopnost domoznanskih vsebin na svetovnem spletu. Dostopnost domoznanskih vsebin na elektronskih portalih za zgodovino in kulturno dediščino je odlična priložnost za promoviranje in večjo uporabnost domoznanskega gradiva (Maček, 2016). Digitalne domoznanske zbirke omogočajo vključevanje drugih deležnikov lokalne skupnosti v svoje digitalizirane arhive ter hiter dostop do gradiva in informacij na spletnih portalih (Resman, 2005).

Zavedanje knjižničarjev v novi dobi digitalizacije, da želijo uporabniki dostopati do informacij tudi zunaj delovnega časa knjižnice, je omogočilo aktivno udeležbo domoznanskih vsebin v spletnem okolju. Ljudi zanima na primer zgodovina domačega kraja, kar kaže razmah profilov in strani na družbenih omrežjih, kjer predvsem na Facebooku obiskovalci objavljajo in delijo digitalizirane fotografije in razglednice iz preteklosti (Videc, 2013). Spletno okolje nam za predstavitev domoznanskih projektov ponuja raznolike možnosti, ena izmed najbolj razširjenih je regijski portal Kamra, ki združuje domoznanske vsebine knjižnic in drugih lokalnih kulturnih ustanov. Posebnost portala Kamra je domoznanska vsebina v obliki zgodbe, omogoča pa tudi

dostop do celotnih besedil, fotografij, avdio in video gradiva, s čimer poenostavlja in ciljno usmerja iskanje podatkov.

2.8 MEDSEBOJNO POVEZOVANJE S SORODNIMI USTANOVAMI

Izvajanje skupnih projektov, s partnerstvi v različnih ustanovah, kar omogoča izmenjavo dragocenih izkušenj in znanja, poudarja dokument Strategija razvoja splošnih knjižnic Slovenije 2013–2020 (2012). S poznavanjem svojega okolja in vključevanja vanj bo knjižnica postala pomemben gradnik lokalne skupnosti. Dokument navaja, da medsebojno sodelovanje in povezovanje prinašata knjižnicam boljše rezultate, saj jim stalna izmenjava informacij in pobude za partnersko sodelovanje omogočajo večjo učinkovitost pri skupnih prijavih na projekte. Knjižnica naj bi postala pobudnik partnerstva med različnimi ustanovami na lokalnem, nacionalnem in mednarodnem nivoju (Bon idr., 2012).

Nova Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice 2018–2028 opredeljujejo knjižnično politiko upravljanja partnerstev v lokalnem okolju kot pridobivanje in sodelovanje s partnerji v lokalni skupnosti glede na njene potrebe, ki tako izvajajo in krepijo knjižnično dejavnost ter sledi skupnim ciljem na različnih področjih izobraževanja, kulture, kulturne dediščine in socialne vključenosti. Prihodnost proaktivne knjižnice na področju domoznanske dejavnosti pa je odvisna od vključevanja knjižničnih vlog v knjižnično dejavnost, saj vloge predstavljajo cilje in poslanstvo splošnih knjižnic (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2018).

Knjižnice s povezovanjem, usmerjanjem, strokovnim izobraževanjem in izmenjavo dobrih praks učinkovito nadgrajujejo svoje storitve, bogatijo knjižnično dejavnost in postajajo dostopnejše tudi zunaj svojih prostorov. Največja učinkovitost povezovanja se kaže v domoznanskih projektih, ki si kot odličen primer dobre prakse zaslužijo posebno obravnavo in pozornost pri pripravi zakonskih določil v prihodnosti (Bon in Sedar, 2018). Dobra komunikacija z lokalno skupnostjo, skupni interesi in sodelovanje s sorodnimi ustanovami v lokalnem okolju proizvajajo nove in zanimive projekte, ki so rezultat te komunikacije in komunikacija sama (Ciglar, 2018).

Z začetkom digitalizacije se je sodelovanje med knjižnicami, sorodnimi ustanovami in posamezniki še okrepilo, lokalna kulturna dediščina pa se tako povezuje v nacionalno kulturno dediščino, torej v celoto, ki zadovoljuje uporabnikove potrebe po domoznanskih informacijah v vsakem trenutku. Izmenjava projektov in sklepanje partnerstev gradita skupno, lokalno in

nacionalno identiteto. S poglobljenim delom in z raziskovanjem na področju domoznanstva pa se odpirajo možnosti tudi za medsebojno povezovanje s sorodnimi ustanovami zunaj Slovenije.

3 DOMOZNANSKA ZBIRKA IN DEJAVNOST KNJIŽNICE ŠMARJE PRI JELŠAH

3.1 PREDSTAVITEV KNJIŽNICE ŠMARJE PRI JELŠAH

Predhodnica Knjižnice Šmarje pri Jelšah je bila Narodna čitalnica, ustanovljena v Šmarju pri Jelšah leta 1883. Vse do druge svetovne vojne je bila knjižnica v rokah Kulturno-prosvetnega društva, leta 1974 pa je bila ustanovljena Občinska matična knjižnica Šmarje pri Jelšah, ki je delovala v okviru Ljudske univerze Rogaška Slatina in upravljala knjižnice v Rogaški Slatini, Rogatcu, Šmarju pri Jelšah, Podčetrtku, Kozjem in Bistrici ob Sotli.

Leta 2002 je z Odlokom o ustanovitvi Knjižnice Šmarje pri Jelšah občinski svet Občine Šmarje pri Jelšah ustanovil javni zavod za opravljanje knjižnične dejavnosti za območje občine Šmarje pri Jelšah, ki sme na podlagi sklenjenih pogodb zagotavljati oziroma opravljati knjižničarske naloge tudi za širše območje Obsotelja in Kozjanskega oziroma za lokalne skupnosti – občine Podčetrtek, Bistrica ob Sotli in Kozje. K JZ Knjižnica Šmarje pri Jelšah poleg štirih enot spada še upravljanje Kulturnega doma, v okviru katerega potekajo številne prireditve. Leta 2015 je knjižnica prevzela še upravljanje Muzeja baroka in Turistično-informativnega centra Šmarje pri Jelšah.

Knjižnica Šmarje pri Jelšah izvaja kot splošna knjižnica v svojem okolju javno službo knjižnične dejavnosti. Konec leta 2017 je imela v matični enoti in v vseh štirih izposojevališčih skupaj 123.067 enot knjižničnega gradiva in 6.519 aktivnih članov. V letu 2017 je knjižnica zabeležila 54.888 obiskov. (Letno poročilo JZ Knjižnica Šmarje pri Jelšah 2017, 2018). Največkrat so jo obiskali otroci (predšolski otroci in osnovnošolci 16.810 obiskov), nekoliko manj je bilo obiskov zaposlenih (15.905), mladi (dijaki in študentje) so prišli v knjižnico 7.905-krat, prav tako upokoenci, brezposelni pa 7.920-krat. Knjižnico obiskujejo tudi pravne ustanove, to so lokalni javni zavodi, ki so knjižnico obiskali 812-krat.

V zadnjih petih letih je knjižnica na področju domoznanske dejavnosti napredovala, zbrano domoznansko gradivo se je začelo strokovno obdelovati v sistemu COBISS.SI. Knjižnica ima 1.562 enot obdelanega domoznanskega gradiva, od tega 905 enot monografskih publikacij, 74 enot serijskih publikacij, 553 enot sestavnih delov in 65 enot neknjižnega gradiva. Poleg že utečenih oblik predstavljanja domoznanske zbirke domoznanske vsebine promoviramo tudi na

portalu Kamra, objavljamo domoznanske članke v lokalnem glasilu Šmarske novice, domoznanske informacije pa predstavljamo na socialnih omrežjih, kakršno je Facebook. Sodelujemo tudi s sorodnimi institucijami in podobno.

3.2 DOMOZNANSKA ZBIRKA IN DEJAVNOST V KNJIŽNICI ŠMARJE PRI JELŠAH

V okviru domoznanske dejavnosti v Knjižnici Šmarje pri Jelšah načrtno zbiramo, obdelujemo in hranimo gradivo, ki je izhajalo in še izhaja na lokalnem območju, na katerem knjižnica izvaja svojo dejavnost, s čimer prispevamo k ohranitvi in prepoznavnosti lokalne kulturne dediščine. Zbiramo časopise, revije, šolska in občinska glasila, zbornike javnih zavodov, društev, neknjižno gradivo, drobne tiske ter monografske publikacije in druge domoznanske informacije. Samostojnega domoznanskega oddelka v Knjižnici Šmarje pri Jelšah še nimamo, kljub temu pa imamo domoznansko gradivo postavljeno ločeno od drugega knjižničnega gradiva. Prepoznavno je po oznaki DOM, na »domoznanski polici« pa je postavljeno po področjih. Domoznanska zbirka zajema poleg leposlovja in strokovnega gradiva raziskovalne naloge učencev iz lokalnih osnovnih šol, serijske publikacije in njihove sestavne dele (članke). V slikovni zbirki so fotografije, razglednice in plakati, ki v vzajemnem katalogu še niso strokovno obdelani. Knjižnica ima tudi zbirko starih razglednic Šmarja pri Jelšah in bližnjih krajev iz obdobja med letoma 1895 in 1965, ki ji jo je podaril zbiratelj, šmarski rojak Viktor Tančič. Zbirka starih razglednic šteje okoli 500 enot. Domoznanska zbirka zajema tudi avdio in video gradivo, kartografsko gradivo, v zbirki drobnih tiskov pa najdemo letake, vabila in prospekte. Domoznanske informacije o pomembnih ljudeh in dogodkih na lokalnem območju v preteklosti hranimo v zbirnih mapah. Velika dragocenost knjižnice je zapuščina družine Rakež-Majhen. Dr. Josip Rakež je bil v 19. stol. v Šmarju okrajni zdravnik; bil je tudi politično dejaven, prav tako njegov vnuk dr. Jožko Majhen. Zapuščina predstavlja bogato zbirko starejših publikacij (od leta 1880 naprej) in prvih izdaj slovenskih literarnih ustvarjalcev ter osebne predmete in fotografije.

V domoznanski zbirki knjižnice Šmarje pri Jelšah je še veliko strokovno neobdelanega gradiva, saj se v preteklosti zaradi primanjkljaja usposobljenih katalogizatorjev domoznanskega gradiva ni strokovno obdelovalo. Zadnjih štirideset let je bilo poskrbljeno za zbiranje in hranjenje gradiva in informacij o pomembnejših domoznanskih dogodkih, kar knjižnici danes omogoča kakovostno nadaljevanje dela in izpolnjevanje poslanstva na domoznanskem področju. Z domoznansko dejavnostjo se je štiri desetletja ukvarjal direktor knjižnice, zadnjih pet let pa to

delo opravlja eden od zaposlenih. V letu 2017 je lahko delu v domoznanski dejavnosti namenil okoli 16 ur na teden. Javni zavod Knjižnica Šmarje pri Jelšah izvaja izposajo v osrednji knjižnici in v štirih enotah, vsi zaposleni pa sodelujejo tudi pri izvajanju prireditev v kulturnem domu. Zaradi premajhnega števila zaposlenih delo v domoznanski dejavnosti napreduje počasi. V letu 2019 načrtujemo digitalizacijo starih razglednic, strokovno obdelavo slikovnega gradiva v COBISS.SI in izboljšanje hrambe domoznanskega gradiva v skladu z Navodili za strokovno obdelavo in hranjenje nacionalno pomembnega domoznanskega knjižničnega gradiva (2012) .

3.2.1 Domoznanske razstave

V Knjižnici Šmarje pri Jelšah že od začetka delovanja skrbimo za promocijo domoznanskih vsebin, med katerimi je najbolj razširjena razstavna dejavnost. Ta sega v osemdeseta leta prejšnjega stoletja. Razstavna dejavnost je redna dejavnost knjižnice, priložnostno pripravljamo domoznanske razstave, na katerih predstavljamo domoznansko zbirko knjižnice in lokalne ustvarjalce z različnih področij. Knjižnica sodeluje tudi pri izmenjavi domoznanskih razstav z drugimi knjižnicami na območju.

Prva odmevnejša razstava je bila fotografska razstava šmarskega fotokronista Slavka Ciglencečkega leta 1986 z naslovom *Šmarje, ki ga ni več*; v naslednjih letih so sledile razstave likovnih del, ki so nastale v okviru likovnega in besednega trienala Aritas-Satira pod idejnim vodstvom domačina akademskega slikarja Staneta Jagodiča, posebno mesto med razstavami pa ima razstava *Tam, kjer sem doma*, v kateri je bila predstavljena zbirka starih razglednic Šmarja pri Jelšah in okoliških krajev. Leta 2015 smo v okviru projekta Dnevi evropske kulturne dediščine (DEKD) v sodelovanju Zavodom za varstvo kulturne dediščine Slovenije organizirali zbiranje spominov na prvo svetovno vojno in k sodelovanju povabili občane. Ti so se v velikem številu odzvali vabilu, in nastala je razstava *Ne spominjamo se vojne, spominjamo se ljudi*. Na njej so bili predstavljeni spomini svojcev vojakov udeležencev prve svetovne vojne. Ob razstavi smo izdali tudi zloženko. Zbrano gradivo s pričevanji smo objavili na portalu Kamra, kjer je dostopno uporabnikom tudi v digitalni obliki. Zgodbe posameznikov, ki so bili omenjeni v razstavi, so izhajale v časopisu Novi tednik v rubriki Album s Celjskega in v lokalnem občinskem glasilu Šmarske novice v rubriki Domoznanska kamra. Tako smo na različne načine omogočili promocijo zbranega domoznanskega gradiva; pomemben del tega pa so tudi zbrane domoznanske informacije, ki so zdaj del domoznanske zbirke knjižnice. Priprava domoznanske razstave zahteva temeljito raziskovanje in povezovanje z arhivi in muzeji. Omogoča ureditev

raznolikega gradiva po tematiki, največkrat pa tudi predstavitev teme v publikaciji, v kateri so za uporabnika na enem mestu zbrane informacije. Knjižnica tako uporabnikom predstavlja svojo zbirko in lokalno kulturno dediščino kot kolektivni spomin in hkrati gradi identiteto kraja in ljudi.

3.2.2 Digitalizirana domoznanska zbirka

Domoznanske vsebine Knjižnice Šmarje pri Jelšah objavljamo na portalu Kamra, skrbimo za promocijo domoznanskih vsebin na Facebook profilu Knjižnice Šmarje pri Jelšah in pripravljamo gesla pomembnih ljudi z lokalnega območja v spletnem Biografskem leksikonu celjskega območja in Zasavja (Celjskozasavski.si). V sodelovanju z Osrednjo območno knjižnico Celje izvajamo digitalizacijo gradiva tudi za namen objave na portalu Digitalne knjižnice Slovenije. V prihodnosti načrtujemo digitalizacijo zbirke starih razglednic Šmarja pri Jelšah in okoliških krajev. V Knjižnici Šmarje pri Jelšah želimo v prihodnosti ustvariti tudi lastno digitalno domoznansko zbirko. Domoznansko gradivo bi digitalizirali in ga zbrali v enotni bazi podatkov, s čimer bi uporabnikom olajšali dostop do informacij.

3.2.3 Objava domoznanskih zgodb v lokalnem časopisu

Že drugo leto objavljamo domoznanske vsebine v lokalnem občinskem glasilu Šmarske novice in tako promoviramo domoznansko zbirko. Občinsko glasilo prejmejo enkrat mesečno vsa gospodinjstva občine Šmarje pri Jelšah. Ta promocija je pomembna za prepoznavnost domoznanske zbirke in dejavnosti lokalne knjižnice ter za ozaveščanje lokalnega prebivalstva o pomenu ohranjanja kulturne dediščine. Ob pozitivnem odzivu bralcev v Knjižnici Šmarje pri Jelšah spoznavamo, da si občani želijo zgodb iz preteklosti. Priprava prispevkov seveda zahteva raziskovanje in zbiranje določenega gradiva, s čimer dopolnjujemo informacije domoznanske zbirke. Uporabnike v zanimivih domoznanskih člankih seznanjamo z lokalno zgodovino in z vsebino domoznanske zbirke v knjižnici, hkrati pa jih obveščamo, da informacije iz svojih domačih arhivov lahko delijo s knjižnico in z ljudmi na območju.

3.2.4 Vključevanje otrok v spoznavanje krajevne zgodovine

Skupaj z Muzejem baroka Šmarje pri Jelšah, ki je ena od organizacijskih enot našega javnega zavoda, pripravimo vsako leto kulturni dan za devete razrede osnovnošolcev in jim predstavimo za kraj pomembno kulturno dediščino – romarsko cerkev sv. Roka, ki je bila zgrajena v 17. stol. v zahvalo po preživelih kugi ter baročno Kalvarijo, križev pot proti cerkvi sv. Roka, ki velja za najobsežnejšo evangelijsko pripoved Kristusovega trpljenja v Sloveniji. Oglejmo si zbirko originalnih kipov iz kalvarijskih kapelic v Muzeju baroka in poslušajmo predavanje o duhovniku Mateju Vrečerju, ki je dal v 18. stoletju zgraditi šmarsko Kalvarijo. Popeljemo jih v rojstno hišo Franca Skaze, šmarskega domoljuba in mecena, zaslužnega za napredek Šmarja pri Jelšah v 19. stoletju. Za najmlajše pripravljamo pravljичne urice in ustvarjalne delavnice z domoznansko tematiko, povezano predvsem z barokom, saj je v kraju iz tega obdobja ohranjena pomembna kulturna dediščina. Tako otroci spoznavajo svoje korenine in začnejo graditi lastno identiteto.

3.3 VAROVANJE IN HRAMBA DOMOZNANSKEGA GRADIVA V KNJIŽNICI ŠMARJE PRI JELŠAH

Temeljna naloga vsake knjižnice je varovanje in pravilno hranjenje kulturne dediščine in knjižničnega gradiva, ki bo to še postalo. Prvi korak pri zaščiti gradiva je načrtovanje hrambe, ki se začne že z zgradbo, v kateri hranimo zbirko. Zgradba, v kateri ima prostore Knjižnica Šmarje pri Jelšah, je bila zgrajena leta 1978, del knjižnice je bil razširjen leta 2002, drugi del 2014, leta 2015 pa je bila izvedena energetska sanacija. Stavba ima armirano betonsko konstrukcijo ter toplotno izolacijo fasade in stropov. Električna napeljava je zaščitena z ognjevarnimi cevmi, v prostorih je nameščen sistem obveščanja protipožarne službe. Vdor vode je mogoč le skozi streho, če bi bila ta poškodovana med potresom ali zaradi vandalizma. Škodljivcev, kot so miši in mrčes, v prostorih knjižnice do zdaj ni bilo zaznati, v skladiščnih prostorih redno skrbimo za deratizacijo. V knjižnici klimatski pogoji niso primerni za hranjenje domoznanskega gradiva, vlaga in temperatura skozi vse leto nihata in nista ustrezni, ker knjižnica nima klimatskih naprav za njuno uravnavanje. Dostopa naravne svetlobe v skladišče ni. Pri načrtovanju hrambe domoznanskega gradiva v Knjižnici Šmarje pri Jelšah je treba najprej poiskati primeren prostor oz. depo, v katerem bi domoznansko gradivo hranili. Po pregledu stavbe menimo, da bi bilo ta prostor najprimerneje urediti v skladišču, saj tam ni neposredne sončne svetlobe, temperaturo in relativno vlago v prostoru pa bi lahko uravnavali z ustreznimi klimatskimi napravami. Prostore bi redno čistili in pregledovali zaradi morebitnega pojava miši ali mrčesa. V prostor bi namestili kovinske police, kovinsko ognjevarno omaro in

kovinski predalnik za gradivo večjega formata. Gradivo bi zaščitili s primernimi zaščitnimi ovoji ali mapnimi škatlami arhivske kakovosti. Tako bi delno odpravili težavo s prostorom za shranjevanje domoznanskega gradiva, ki v preteklosti ni bil načrtovan.

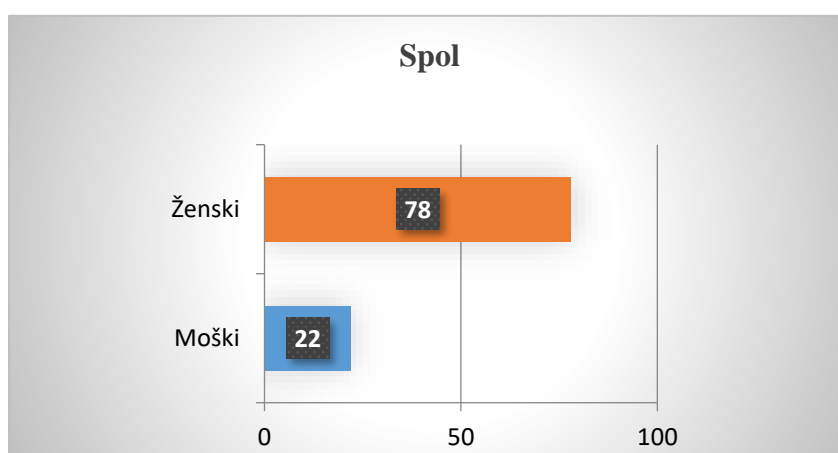
4 RAZISKAVA

4.1 ANALIZA RAZISKAVE Z ANKETNIM VPRAŠALNIKOM O PREPOZNAVNOSTI DOMOZNANSKE ZBIRKE V KNJIŽNICI ŠMARJE PRI JELŠAH

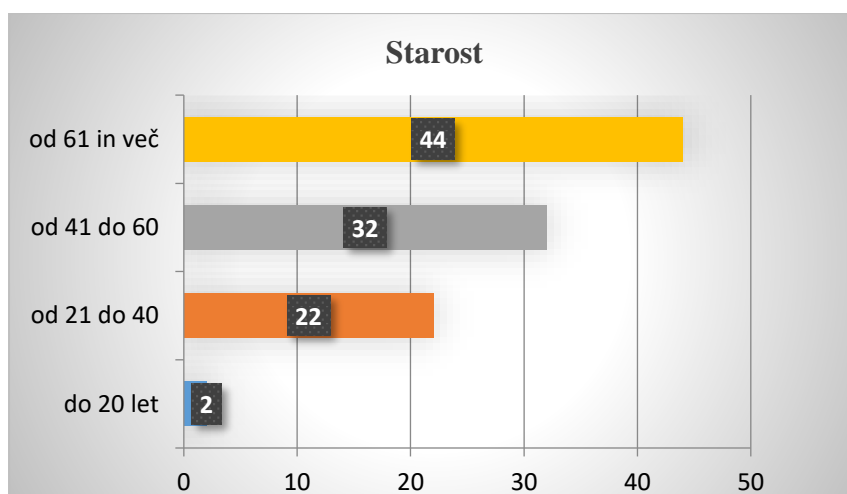
Vprašanja v anketi se nanašajo izključno na Knjižnico Šmarje pri Jelšah. Z raziskavo smo skušali ugotoviti, kako dobro uporabniki Knjižnice Šmarje pri Jelšah poznajo domoznansko dejavnost v knjižnici. V raziskavo smo zajeli 100 anketirancev, uporabnikov Knjižnice Šmarje pri Jelšah, ki so knjižnico obiskali med 8. in 22. 10. 2018. Izpolnili so klasični vprašalnik na listu in ga oddali v zbirno škatlo. Vsi anketiranci so odgovorili na vsa vprašanja v anketi. Anketni vprašalnik je bil sestavljen iz devetih vprašanj, osem jih je bilo zaprtega tipa, eno vprašanje je bilo kombinirano. Z enim vprašanjem smo spraševali o demografskih podatkih, tj. po spolu in starostni skupini. Anketni vprašalnik se nahaja v prilogi te naloge. Podatki v analizi raziskave so v vseh grafikonih prikazani numerično in ne v odstotkih.

4.1.1 Demografski podatki o anketirancih

V vzorcu 100 anketiranih uporabnikov Knjižnice Šmarje pri Jelšah je odgovorilo 22 moških in 78 žensk (Grafikon 1). Največ anketiranih sodi v starostno skupino od 61 in več let (44), 32 vprašanih je bilo starih od 41 do 60 let, 22 jih je imelo od 21 do 40 let, najmanj vprašanih pa je bilo starih do 20 let (2) (Grafikon 2). Domnevamo, da je vzrok za visoko število anketiranih v starostni skupini nad 61 let veliko število obiskovalcev Univerze za tretje življenjsko obdobje, ki je med raziskavo opravljala svojo dejavnost prav v knjižnici. Ob tej priložnosti upokojeanci obiščejo tudi knjižnico.

Grafikon 1: Spol

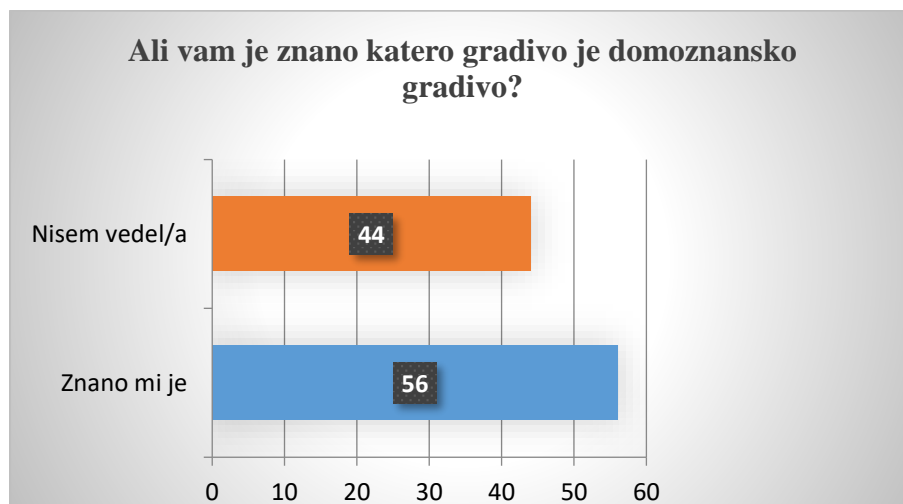

Grafikon 2: Starost

4.1.2 Domoznanstvo in poznavanje domoznanske zbirke

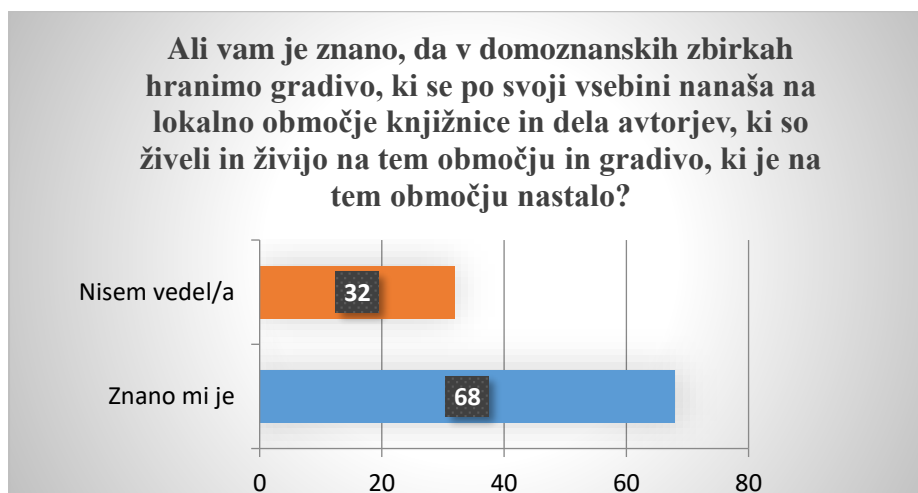
Anketo o prepoznavnosti domoznanske zbirke Knjižnice Šmarje pri Jelšah smo začeli z vprašanjem, s katerim želimo ugotoviti, koliko uporabnikov knjižnice je seznanjenih s pojmom domoznanstvo in katero knjižnično gradivo je domoznansko gradivo. Vprašanja smo oblikovali v obliki trditev. Anketiranim sta bila na voljo dva odgovora – znano mi je in nisem vedel.

Odgovori na vprašanja nam odkrivajo, da je nekaj več kot polovica anketiranih uporabnikov (56) vedela, da je domoznanska dejavnost v knjižnicah posebna dejavnost, ki obsega zbiranje, obdelovanje in hranjenje knjižničnega gradiva, vezanega na območje, ki ga knjižnica s svojo dejavnostjo pokriva. Prav tako so vedeli, da tako gradivo imenujemo domoznansko gradivo in da je v knjižnici zbrano v domoznanski zbirki. 44 vprašanih pa tega ni vedelo (Grafikon 3).

Grafikon 3: Poznavanje domoznanske dejavnosti in domoznanskega gradiva

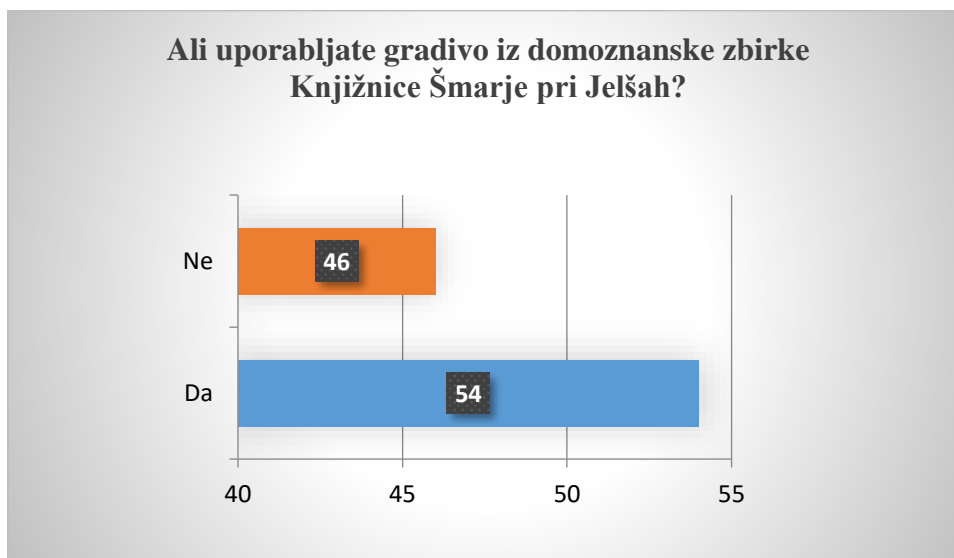
Zanimalo nas je, ali so uporabniki seznanjeni s tem, katero gradivo knjižnice hranimo v domoznanski zbirki. Ugotovili smo da večina anketiranih uporabnikov (68) ve, da v domoznanskih zbirkah hranimo gradivo, ki se s svojo vsebino nanaša na lokalno območje knjižnice in dela avtorjev, ki so živeli ali živijo na tem območju, in gradivo, ki je na tem območju nastalo, 32 vprašanih tega ni vedelo (Grafikon 4).

Grafikon 4: Poznavanje tipov domoznanskega gradiva

4.1.3 Potreba po domoznanskem gradivu

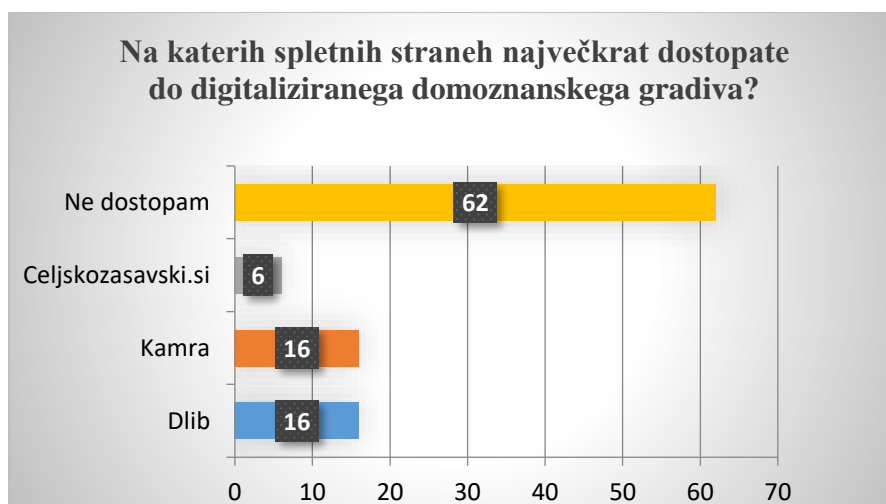
Na vprašanje o uporabi domoznanskega gradiva (Grafikon 5) polovica anketirancev (54) odgovorila pritrdilno. Sklepamo lahko, da večina anketiranih pozna domoznansko dejavnost in domoznansko zbirko in da večina anketiranih domoznansko gradivo uporablja.

Grafikon 5: Uporaba gradiva v domoznanski zbirki Knjižnice Šmarje pri Jelšah

4.1.4 Dostopanje do digitaliziranega gradiva

V raziskavi smo se osredotočili na uporabo digitaliziranega domoznanskega gradiva, saj je to eden od načinov promoviranja domoznanske zbirke. Zanimalo nas je, kako pogosto uporabniki uporabljajo digitalizirane zbirke domoznanskega gradiva na internetu, do katerih portalov najpogosteje dostopajo in ali digitalizirano domoznansko gradivo oz. domoznanske informacije sploh uporabljajo. Ugotovili smo, da 62 anketiranih uporabnikov ne išče digitaliziranega domoznanskega gradiva oz. domoznanskih informacij, 6 jih dostopa do spletnega biografskega leksikona Celjskozasavski.si, 16 anketirancev obiskuje spletni portal KAMRA, toliko vprašanih tudi portal Digitalne knjižnice Slovenije (Grafikon 6). Veliko število tistih, ki digitaliziranega domoznanskega gradiva ne uporabljajo, kaže, da teh vsebin ne poznajo. Zato bomo okrepili promocijo objavljenega domoznanskega gradiva na spletu.

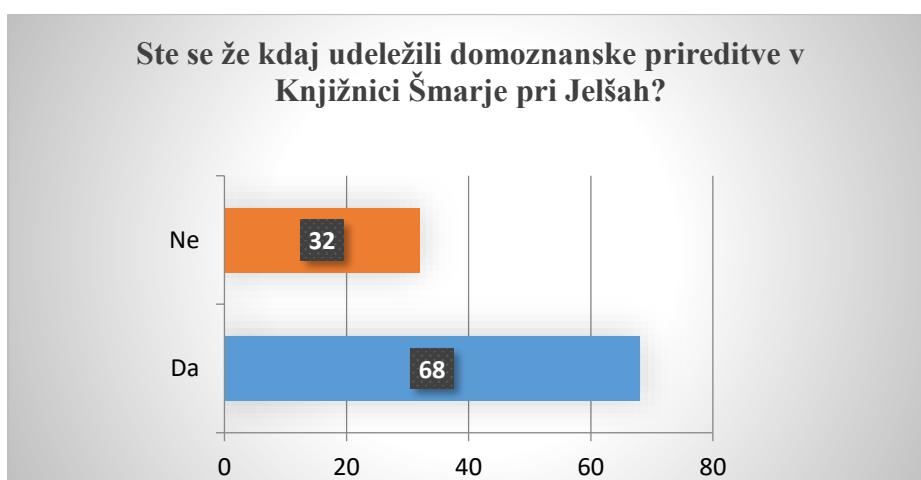

Grafikon 6: Obisk spletnih strani z digitaliziranim domoznanskim gradivom

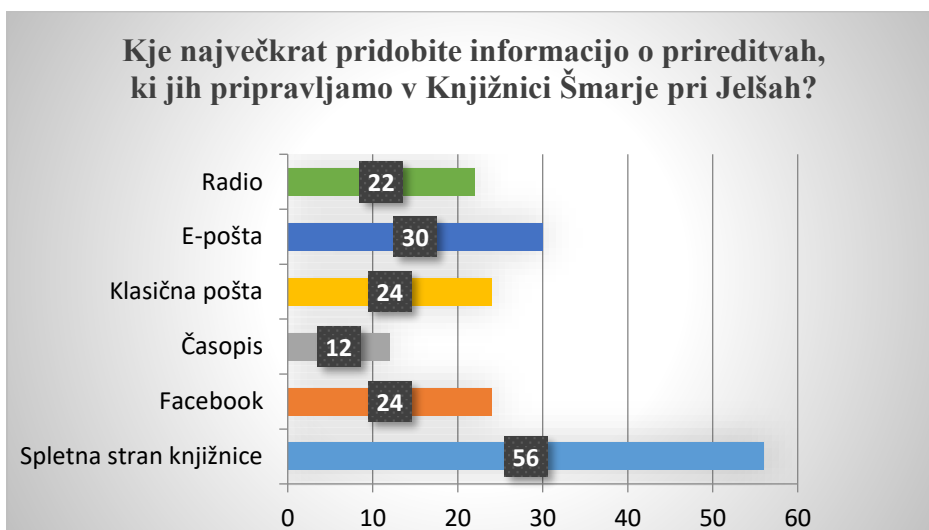
4.1.5 Obiskovanje domoznanskih prireditev in načini obveščanja

V raziskavi smo uporabnike vprašali, ali se udeležujejo domoznanskih prireditev, ki jih pripravljamo v Knjižnici Šmarje pri Jelšah, zanimalo pa nas je tudi, kje najpogosteje dobijo informacije o prireditvah. Rezultati raziskave so pokazali, da se 68 anketiranih uporabnikov udeležuje domoznanskih prireditev v Knjižnici Šmarje pri Jelšah (Grafikon 7). Informacije o prireditvah najpogosteje dobijo na spletni strani Knjižnice Šmarje pri Jelšah (34), pa tudi po elektronski (18) in klasični pošti (14), na Facebooku (14), po radiu (13) in v časopisu (7)

(Grafikon 8). Uporabniki na spletni strani knjižnice v koledarju prireditev pridobivajo informacije o vseh prireditvah, ki jih pripravlja knjižnica, domoznanske niso posebej imenovane. Če bi v anketi zastavili še vprašanje, ali uporabniki vedo, katere prireditve so domoznanske, bi dobili natančnejši rezultat. Tako pa lahko sklepamo, da so anketirani v odgovor dodali tudi ostale prireditve. Pozitiven je podatek, da uporabniki največkrat pridobijo informacije o prireditvah na spletni strani knjižnice, kar pomeni, da jo pogosto obiskujejo. Z dopolnitvijo spletne strani z domoznanskimi vsebinami in natančneje opredeljenimi domoznanskimi prireditvami lahko povečamo prepoznavnost domoznanske zbirke.

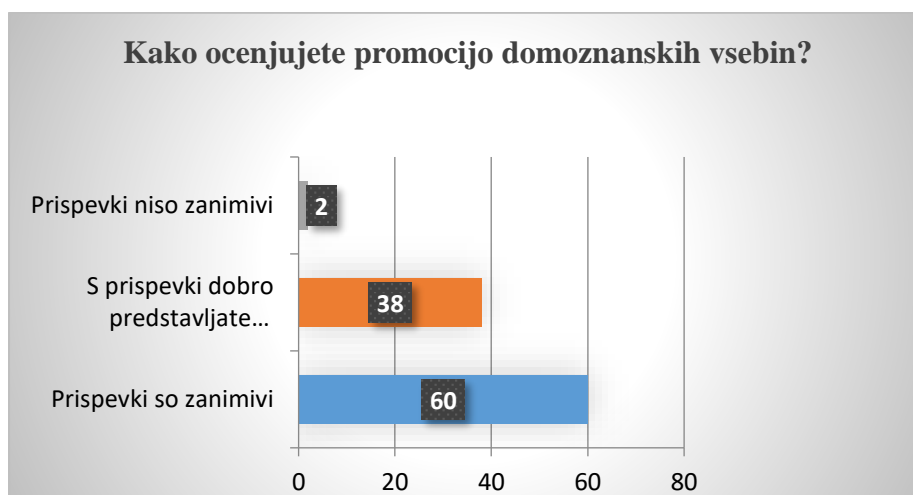
Grafikon 7: Obisk domoznanskih prireditev v Knjižnici Šmarje pri Jelšah

Grafikon 8: Pridobivanje informacij o prireditvah v Knjižnici Šmarje pri Jelšah

4.1.6 Promocija domoznanskih vsebin

V Knjižnici Šmarje pri Jelšah predstavljamo domoznanske vsebine na različne načine: z razstavami, pogovornimi večeri, predstavitevami, zloženkami, ustvarjalnimi delavnicami in drugače. V raziskavi smo se odločili za oceno novega načina predstavljanja domoznanskih informacij, in sicer v obliki domoznanskih prispevkov v občinskem glasilu Šmarske novice, ki jih tam objavljamo že drugo leto. V anketi smo uporabnike Knjižnice Šmarje pri Jelšah vprašali, kako ocenjujejo promocijo domoznanskih vsebin Knjižnice Šmarje pri Jelšah v občinskem glasilu Šmarske novice v rubriki Domoznanska kamra. Zanimalo nas je, kako so uporabniki sprejeli ta način predstavljanja zgodovine kraja, dogodkov in ljudi. Večina anketiranih (60) odgovarja, da so prispevki v lokalnem časopisu zanimivi, 38 pa jih meni, da s prispevki dobro predstavljamo domoznansko zbirko. Pri analizi anketnega vprašanja smo ugotovili, da so dani odgovori pomanjkljivi. Anketirancem bi morali zastaviti tudi vprašanje »Ali berete prispevke v občinskem glasilu Šmarske novice?«, v tem primeru anketiranci ne bi mogli oceniti, da prispevki niso zanimivi, prav tako ni nujno, da bi izbrali odgovor prispevki so zanimivi, če bi imeli na voljo več možnosti.

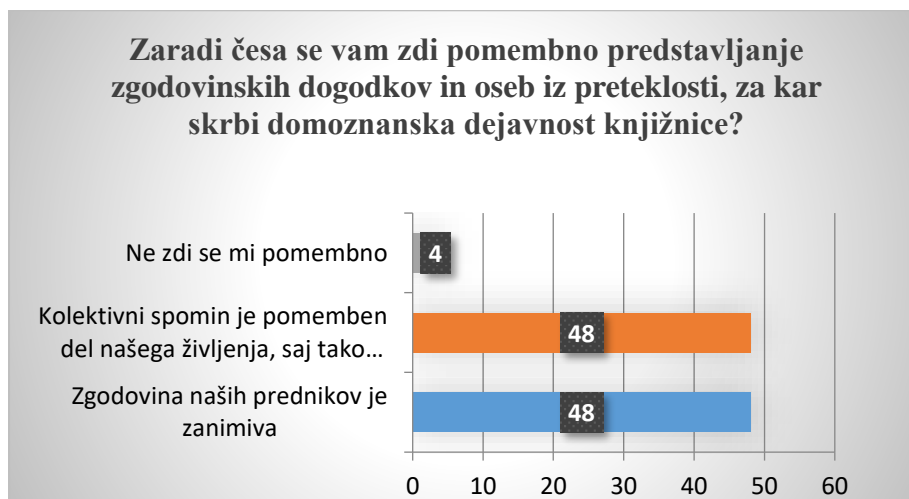

Grafikon 9: Promocija domoznanstva v občinskem glasilu Šmarske novice

4.1.7 Pomen predstavitve domoznanskih vsebin v očeh uporabnikov

Uporabnike smo vprašali, zakaj se jim zdi pomembno, da knjižnica skrbi za predstavitev dogodkov in ljudi iz preteklosti na lokalnem območju. Polovica anketiranih uporabnikov (48)

meni, da je to pomembno zato, ker je zgodovina naših prednikov zanimiva. Druga polovica (48) pa meni, da je predstavitev dogodkov in ljudi iz preteklosti pomembna zaradi spoznavanja kolektivnega spomina, ki je del našega življenja in z njim odkrivamo našo identiteto. Štirim odstotkom vprašanih se to ne zdi pomembno (Grafikon 10).

Grafikon 10: Pomen predstavitev zgodovinskih dogodkov in oseb iz preteklosti kraja

4.2 TESTIRANJE HIPOTEZ

Prva hipoteza se glasi: »Večina uporabnikov Knjižnice Šmarje pri Jelšah je seznanjenih s tem, kaj je domoznanstvo in katero gradivo knjižnice zbiramo, obdelujemo in hranimo v domoznanski zbirki. Prav tako jih večina domoznansko gradivo tudi uporablja.« Trditev na podlagi rezultatov lahko potrdimo, saj več kot polovica anketiranih uporabnikov trdi, da pozna pojem domoznanstvo in ve, kaj domoznanska zbirka zajema. Uporabniki morajo biti seznanjeni z domoznansko dejavnostjo, saj je ena od dejavnosti splošne knjižnice, ki ima velik pomen za lokalno okolje. Seznanjenost uporabnikov vpliva tudi na delo knjižničarjev v domoznanski dejavnosti, saj ti sledijo uporabnikovim potrebam.

Druga hipoteza trdi, da uporabniki Knjižnice Šmarje pri Jelšah največkrat dostopajo do digitaliziranega domoznanskega gradiva na portalu KAMRA. Knjižnice predstavljajo dokumente v digitalnem okolju zaradi vsebine in zanimanja, hkrati pa zaradi potrebe po zaščiti posebne vrste gradiva. Uporabniki lahko do digitalnih zbirk dostopajo brez časovnih in krajevnih omejitev, tudi od doma. V Knjižnici Šmarje pri Jelšah predstavljamo nekatere domoznanske vsebine na spletnih portalih, zato smo želeli raziskati, kateri so tisti, ki jih

največkrat obiskujejo naši uporabniki. Naša predpostavka, da uporabniki Knjižnice Šmarje pri Jelšah največkrat dostopajo do digitaliziranega domoznanskega gradiva na portalu Kamra, se je v raziskavi delno potrdila, saj so rezultati raziskave pokazali, da uporabniki v enakem odstotku dostopajo do spletnega portala Kamra kot do Digitalne knjižnice Slovenije. Največ anketiranih pa je odgovorilo, da ne dostopajo do digitaliziranih domoznanskih spletnih strani, kar kaže na njihovo slabo prepoznavnost. Knjižnica se bo v prihodnje zavzemala za boljšo promocijo in ozaveščanje uporabnikov o možnosti dostopanja do domoznanskih vsebin na spletu tako, da bo na spletni strani knjižnice dostopanje do njih bolj izpostavila in uporabnike ob obisku knjižnice o tem obveščala tudi osebno.

Pri tretji hipotezi smo zastavili trditev, da večina uporabnikov Knjižnice Šmarje pri Jelšah obiskuje domoznanske prireditve, za katere najpogosteje izvejo na spletni strani Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Rezultati raziskave z anketiranjem uporabnikov Knjižnice Šmarje pri Jelšah kažejo, da večina uporabnikov obiskuje domoznanske prireditve, ki jih pripravljajo v knjižnici, najpogosteje pa informacije o prireditvah pridobijo na spletni strani Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Zato hipotezo lahko potrdimo. Z analizo raziskave smo ugotovili, da vprašanja nismo dobro zastavili. Uporabniki najpogosteje pridobivajo informacije o prireditvah na spletni strani knjižnice, kar pomeni, da jo obiskujejo, vendar so tam objavljene vse vrste prireditev. Če bi hoteli natančneje izvedeti, ali uporabniki res obiskujejo domoznanske prireditve, bi jim morali ponuditi več možnih odgovorov.

Četrta hipoteza se glasi: »Uporabniki ocenjujejo, da s promocijo domoznanskih vsebin v prispevku Domoznanska kamra v občinskem glasilu Šmarske novice dobro predstavljamo knjižnično domoznansko zbirko.« V Knjižnici Šmarje pri Jelšah domoznanske vsebine predstavljamo tudi v obliki prispevkov v lokalnem občinskem glasilu Šmarske novice v rubriki Domoznanska kamra. Z raziskavo smo želeli ugotoviti, kako so uporabniki sprejeli tak način predstavljanja zgodovine kraja, dogodkov in ljudi ter same domoznanske zbirke knjižnice. Anketirani uporabniki v raziskavi menijo, da so prispevki zanimivi. Predpostavke, da uporabniki ocenjujejo, da s tem načinom dobro predstavljamo knjižnično domoznansko zbirko, ne moremo potrditi. Kljub vsemu pa raziskava kaže, da se zdijo prispevki uporabnikom zanimivi. S prispevki uporabnike informiramo o vsebini domoznanske zbirke v knjižnici in pričakujemo, da bodo v bodoče pogosteje povpraševali po domoznanskem gradivu. Sodelovanje knjižnice z lokalnim časopisom pomeni velik korak k prepoznavnosti namena

njenega delovanja v lokalnem prostoru, saj občinsko glasilo prejmejo brezplačno na dom vsa gospodinjstva v občini.

Pri zadnji, peti hipotezi, smo predvidevali, da se predstavitev pomembnih dogodkov in oseb iz preteklosti našega lokalnega območja uporabnikom zdi pomembna zato, ker s spoznavanjem kolektivnega spomina odkrivamo svojo identiteto. S poznavanjem zgodovine prednikov ustvarjamo lastno identiteto, s kolektivnim spominom, v katerem se prepletata osebni in zgodovinski spomin, pa ustvarjamo identiteto celotne skupnosti. Kolektivni spomin nam pomaga odkrivati zgodbe iz preteklosti, ki nam omogočajo prepoznavati okolje v katerem živimo, odkrivajo pa nam tudi dediščino, ki je temelj naše identitete. V raziskavi smo želeli ugotoviti, kako uporabniki razumejo razliko med zgodovino in kolektivnim spominom. Rezultati raziskave so pokazali, da se anketirancem zdi predstavitev dogodkov in ljudi iz preteklosti na lokalnem območju pomembna v enaki meri kot spoznavanje kolektivnega spomina, ki je del našega življenja in z njim odkrivamo našo identiteto. Hipotezo smo delno potrdili.

4.3 PREDLOGI ZA DELOVANJE V PRIHODNOSTI

Domoznanska dejavnost kot ena najpomembnejših dejavnosti v splošnih knjižnicah še vedno razvija načine za boljšo prepoznavnost. Do spoznanja, kako uporabniki razumejo domoznanstvo in domoznansko zbirko v knjižnici, lahko pridemo z raziskavami. Na podlagi rezultatov raziskav postavljamo nove cilje in smernice za boljši uspeh pri delu. V Knjižnici Šmarje pri Jelšah smo z raziskavo v nalogi želeli ugotoviti, v kolikšni meri uporabniki razumejo, uporabljajo in potrebujejo domoznansko dejavnost. Rezultati raziskave in pregled strokovne literature nam bodo pomagali pri načrtovanju boljše prepoznavnosti domoznanske zbirke v prihodnje. Na podlagi analize in primerjave teoretičnega pogleda s praktičnim delom smo prišli do nekaterih predlogov za delovanje domoznanske dejavnosti v Knjižnici Šmarje pri Jelšah v prihodnosti. V nadaljevanju posebej predstavljamo nekaj konkretnih predlogov širitve domoznanske dejavnosti Knjižnice Šmarje pri Jelšah, s katerimi bi se knjižnica aktivno vključila v ožje in širše okolje.

4.3.1 Primer dobre prakse ustvarjanja prepoznavnosti domoznanske zbirke v Medobčinski splošni knjižnici Žalec

V domoznanski dejavnosti nam lahko pri načrtovanju pomagajo primeri dobrih praks drugih knjižnic, zato smo se povezali z eno od knjižnic, ki deluje na našem območju. Medobčinska splošna knjižnica Žalec v svoji organizacijski strukturi zajema širšo knjižnično mrežo, vendar jo kot osrednjo knjižnico lahko primerjamo s Knjižnico Šmarje pri Jelšah. Pred več kot desetimi leti so v žalski knjižnici ustanovili domoznanski oddelek, v katerem hranijo domoznansko gradivo vseh knjižnic z območja občin Spodnje Savinjske doline, za katere opravljajo knjižnično dejavnost. Njihovo domoznansko zbirko poleg raznovrstnega domoznanskega gradiva bogatijo zapuščine pomembnih posameznikov, ki so ustvarjali na območju Spodnje Savinjske doline. Posebnost pa je njihov projekt Utrip domoznanstva, v okviru katerega se vsak mesec predstavijo društva, organizacije in posamezniki z lokalnega območja. Ob predstavitvi zgodovine in delovanja teh enot pripravljajo tudi razstave. Tako bogatijo domoznansko zbirko z novim gradivom in informacijami o posamezni enoti, uporabnike knjižnice seznanjajo z lokalnim utripom Spodnje Savinjske doline in hkrati skrbijo za prepoznavnost domoznanske zbirke in knjižnice (Poslovno poročilo za leto 2017, 2018).

»Portreti domoznanstva«

Primer: Predstavitev društev, organizacij in posameznikov, ki delujejo na območju Obsotelja in Kozjanskega

Knjižnica Šmarje pri Jelšah opravlja knjižnično dejavnost za občine Obsotelja in Kozjanskega, ki je območje z bogato kulturno dediščino. S podobnim projektom bi lahko pridobili veliko gradiva s tega območja, povečali bi domoznansko zbirko in prepoznavnost območja ter razširili domoznansko dejavnost knjižnice. S predstavitvijo društev, organizacij in posameznikov, ki delujejo na območju Obsotelja in Kozjanskega, bi povečali tudi prepoznavnost Knjižnice Šmarje pri Jelšah.

4.3.2 Primer sodelovanja v lokalnem okolju z muzejem na Rotovžu v Lembergu pri Šmarju

»Knjižnica zunaj knjižnice«

Domoznanske prireditve bi lahko pripravljali ob pomembnih zgodovinskih in kulturnih spomenikih v naši lokalni skupnosti, pri čemer bi predstavili posebnosti kraja in kulturno dediščino območja. Zgodovina potrebuje stara pričevanja, ki so se ohranila v ustnem izročilu in zapisih, da se ohrani kolektivni spomin, na katerem temelji identiteta kraja (Lorenčak Kiker, 2016).

Primer: Sodelovanje z muzejem na Rotovžu v Lembergu pri Šmarju.

Knjižnica Šmarje pri Jelšah bi v sodelovanju z avtorico muzeja krajevne zgodovine Lemberga pri Šmarju, umetnostno zgodovinarko dr. Marjo Lorenčak Kiker organizirala domoznanski večer v obliki pogovora, med katerim bi predstavila zgodovino Lemberga pri Šmarju in ogled lokalnega muzeja. Povabili bi krajanke in občane celotnega lokalnega območja občine Šmarje pri Jelšah. Tako bi kulturno dediščino Lemberga pri Šmarju predstavili tudi širši lokalni skupnosti. Nadaljevali bi s predstavitvijo kulturnih spomenikov v drugih krajih občine in tako bogatili prepoznavnost lokalne skupnosti.

4.3.3 Primer mednarodnega sodelovanja z Muzejem starega kapitana v Baošičih, Hercegnovi

»Odkrivamo neznano preteklost kraja zunaj naših meja«

Pomemben del lokalne identitete so tudi pomembni ljudje, ki so se v preteklosti rodili v našem kraju, vendar so tu živeli le krajši čas.

Primer: Muzej starega kapitana v Baošičih.

Stari kapitan, kot se je Miroslav Štumberger sam poimenoval, je bil po rodu Šmarčan (1892–1983). Kot pomorščak je večino svojega življenja preživel v Baošičih pri Boki Kotorški. V svoji hiši, ki jo je gradil in dopolnjeval ves čas svojih popotovanj po širnih morjih, pristaniščih in krajih sveta, je po upokojitvi uredil muzej. Razstavljeni eksponati in dokumenti pričajo o

življenju svetovljana, raziskovalca, izumitelja, Šmarčana, ki je zbral in zapustil bogat opus domoznanskega gradiva kraju, v katerem je preživel večino svojega življenja, in svojemu rojstnemu kraju Šmarje pri Jelšah. Želel je, da bi muzej po njegovi smrti postal last tamkajšnje občine, odprt za javnost. Naloga domoznanske dejavnosti Knjižnice Šmarje pri Jelšah je Miroslava Štumbergerja narediti prepoznavnega v njegovem rodnem in našem lokalnem okolju. S povezovanjem in sodelovanjem s sorodnimi institucijami v kraju, kjer je Miroslav Štumberger razstavil svojo zapuščino, bi del te prenesli v Šmarje pri Jelšah. Nikakor ne mislimo materialne zapuščine, ampak zapuščino kot človeka, kot prepoznavne osebnosti.

5 ZAKLJUČEK

Ogledalo vsake knjižnice, ki se zaveda bistva svojega poslanstva, je poznavanje domačega kraja. Domoznanstvo je širok pojem, je temelj obstoja knjižnice, ki v nekem okolju deluje. Domoznanske vsebine so največji vir celotne knjižnične dejavnosti in govorijo o kraju, obenem pa predstavljajo tudi knjižnico. Prepoznavnost domoznanske zbirke med ljudmi krepi položaj knjižnice v okolju, ki se v tej zbirki prepoznava, predstavlja svoje značilnosti in z njeno pomočjo zadovoljuje svoje potrebe. Večina uporabnikov Knjižnice Šmarje pri Jelšah, ki so sodelovali v raziskavi o prepoznavnosti domoznanske zbirke, zbirko in njeno vlogo pozna in se udeležuje domoznanskih prireditve, ki jih pripravljajo v knjižnici. Kljub temu mora knjižnica za svojo prepoznavnost narediti še veliko več in svoje potencialne uporabnike ozaveščati o nalogah domoznanske dejavnosti na lokalnem območju ter o njenem pomenu, saj predstavlja kolektivni spomin, s katerim gradimo lastno identiteto.

Raziskava je pokazala, da le malo uporabnikov dostopa do digitaliziranega domoznanskega gradiva. Promocijo digitalizirane domoznanske zbirke mora knjižnica vključevati tudi v druge vsebine predstavitve knjižnice pri različnih ciljnih skupinah. Uporabniki ocenjujejo domoznanske prispevke, ki jih prebirajo v lokalnem glasilu, kot zanimive, vendar knjižnična domoznanska dejavnost s tem še ni dosegla svojega namena, saj mora pri uporabniku doseči zavedanje, da ima domoznanstvo globlji pomen. Podobno so pokazali rezultati pri vprašanju zavedanja o lastni identiteti. Različne prireditve, ki jih pripravljamo v Knjižnici Šmarje pri Jelšah, omogočajo vseživljenjsko učenje in kakovostno preživljanje prostega časa našim uporabnikom, vendar bomo morali v prihodnje prebivalce naše lokalne skupnosti na področju

domoznanstva bolje informirati in nadgrajevati dosedanje oblike. Ob primeru dobre prakse Medobčinske splošne knjižnice Žalec smo spoznali, kako bi lahko dosegli boljšo prepoznavnost domoznanske zbirke in pridobili več domoznanskega gradiva. S pripravljanjem domoznanskih prireditvev v drugih krajih lokalne skupnosti bi povezali knjižnico s krajevnimi kulturnimi društvi, na prireditvah bi predstavili kulturno dediščino in pomembne ljudi kraja. Tako bi knjižnica pridobila domoznanske informacije in z njimi seznanjala prebivalce lokalne skupnosti. V sodelovanju z drugimi institucijami in širšo lokalno skupnostjo ter s sodelovanjem z institucijami zunaj meja, kjer so živeli in ustvarjali naši rojaki, bomo v prihodnosti obogatili domoznansko dejavnost knjižnice, hkrati pa lokalni javnosti omogočili zavedanje o preteklosti kraja. Za domoznansko dejavnost knjižnice je ključna gradnja primerne prostora za varovanje in hrambo domoznanskega gradiva. Poleg prostora pa je treba domoznanski zbirki zagotoviti tudi primerno hranjenje različnih vrst gradiva in vsega strokovno obdelati.

Nova Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2018) prinašajo dobro strokovno podlago za področje domoznanske dejavnosti. Izvajanje vloge proaktivne knjižnice bo omogočilo spodbujanje raziskovanja in zanimanja za lokalno okolje, zavedanja pripadnosti lokalni skupnosti, ohranjanje vrednot lokalnega okolja ter gradnjo lokalne identitete, s čimer bo knjižnica dosegla svoj namen pri uporabnikih in uresničila svoje poslanstvo.

6 VIRI IN LITERATURA

Bon, M., Gazvoda, J., Horžen, V., Karun, B., Kek, R., Kovač, B. ... Žumer, M. (2012). *Slovenske splošne knjižnice za prihodnost: strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013–2020*. Ljubljana: Združenje splošnih knjižnic.

Bon, M., Hriberšek Vuk, N., Maček, S., Pavlič, A., Sedar, K., Seljak, B., Videc, A. (2018). *Domoznanska dejavnost v slovenskih splošnih knjižnicah in v Univerzitetni knjižnici Maribor, stanje na dan 31. 12. 2016*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Bon, M. in Sedar, K. (2018). Domoznanski projekti – uspeh sinergijskega sodelovanja in gradnik lokalne skupnosti. V Miško, T., Hudolin, G., Marolt, E. (ur.), *Domoznanstvo v lokalni skupnosti: Prostor sinergije in sodelovanja* (str. 12–27). Ljubljana: Mestna knjižnica.

Žagar, M., Z domoznanstvom odkrivamo našo identiteto: domoznanska zbirka in dejavnost Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ciglar, S. (2018). Naša knjižnica: doprinos knjižnice u formiranju kvartovskega identiteta. V *Domoznanstvo v lokalni skupnosti: Prostor sinergije in sodelovanja* (str. 43–53). Ljubljana: Mestna knjižnica.

Fras Popović, S. (2016). Medij ali zgodba? V Štoka, P., Petrovič, M., Maček, S., Fras Popović, S. (ur.), *E-domoznanstvo: učinek sodobne informacijske tehnologije na domoznansko dejavnost v knjižnicah na Slovenskem* (str. 5–6). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Goropevšek, B. (1995). Domoznanstvo včeraj, danes, jutri. Razvoj domoznanstva in domoznanskih zbirk v slovenskih knjižnicah. *Knjižnica*, 39(3), 61–79.

Goropevšek, B. (2000). Domoznanstvo in domoznanske zbirke. V Kafol, M. in Mravlja, M. (ur.), *Kulturne ustanove in arhivsko gradivo: Arhivi in marketing: Računalniško popisovanje arhivskega gradiva v praksi* (str. 45–53). Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije.

IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njim. (2005). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo. Pridobljeno 7. 11. 2018 s spletne strani <http://www.arhiv.gov.si/fileadmin/arhiv.gov.si/pageuploads/KONSERVACIJA/publikacije/IFLA.pdf>

Knjižnica Šmarje pri Jelšah. (2018). *Letno poročilo JZ Knjižnica Šmarje pri Jelšah 2017*. Pridobljeno 8. 11. 2018 s spletne strani http://www.s-je.sik.si/f/docs/informacije_javnega_znacaja_letna_porocila_de/LETNO_POROCILO_JZ_KNJIZNICA_SMARJE_PRI_JELSAH_3.pdf

Lorenčak Kiker, M. (2016). *Vloga lokalnega muzeja pri oblikovanju identitete kraja: primer muzeja na Rotovžu v Lembergu*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Maček, S. (2014). Skrito naj postane odkrito: primeri dobrih praks promocije domoznanskih e-vsebin na Celjskem. V Ambrožič, M. in Vovk, D. (ur.), *Skupaj smo močnejši: povezovanje, sodelovanje in etično delovanje* (str. 94–97). Pridobljeno 3. 10. 2018 s spletne strani <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-6J269FZ3/373f2aed-a86a-499b-8c08-d18e92a7d359/PDF>

Žagar, M., Z domoznanstvom odkrivamo našo identiteto: domoznanska zbirka in dejavnost Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Maček, S. (2016). Promocija e-domoznanskih vsebin na svetovnem spletu, družbenih omrežjih in v medijih – praksa Osrednje knjižnice Celje. V Štoka, P., Petrovič, M., Maček, S., Fras Popović, S. (ur.), *E-domoznanstvo: učinek sodobne informacijske tehnologije na domoznansko dejavnost v knjižnicah na Slovenskem* (str. 27–32). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Maček, S. (2018). Domoznanske zgodbe – vezi v času in prostoru. V Miško, T., Hudolin, G., Marolt, E. (ur.), *Domoznanstvo v lokalni skupnosti: prostor sinergije in sodelovanja* (str. 95–109). Ljubljana: Mestna knjižnica.

Medobčinska splošna knjižnica Žalec. (2018). *Poslovno poročilo za leto 2017*. Pridobljeno 18. 12. 2018 s spletne strani <http://www.zal.sik.si/o-knjiznici/info-javnega-znacaja/>

Navodila za strokovno obdelavo in hranjenje nacionalno pomembnega domoznanskega gradiva v splošnih knjižnicah. (2012). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 3. 10. 2018 s spletne strani https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2016/Navodila_domoznansko.pdf

Novljan, S. (2005). Domoznanska zbirka: neizkoriščene možnosti? *Knjižnica*, 49(3), 7–37.

Petrov, N. (1997). Domoznanska dejavnost v Knjižnici Mirana Jarca. V Petrov, N. (ur.), *O delu domoznanskega oddelka* (str. 11–34). Novo mesto: Knjižnica Mirana Jarca.

Petrovič, M. in Peperko Golob, D. (2016). Delo in naloge domoznanca nekoč in danes: pogled iz prakse. V Štoka, P., Petrovič, M., Maček, S., Fras Popović, S. (ur.), *E-domoznanstvo: učinek sodobne informacijske tehnologije na domoznansko dejavnost v knjižnicah na Slovenskem* (str. 9–14). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah. (2003). *Uradni list RS*, št. 88. Pridobljeno 10. 9. 2018 s spletne strani <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV5244>

Resman, S. (2005). Digitalna domoznanska zbirka. *Knjižnica*, 49(3), 39–52.

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028). (2018). Ljubljana: Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. Pridobljeno 10. 9. 2018 s spletne strani http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Direktorat_za_kulturno_dediscino/Knjiznicna_dejavnost/2018/NSKD_PRIPOROCILA_splosne_knjiznice_2018-2028_objava.pdf

Žagar, M., Z domoznanstvom odkrivamo našo identiteto: domoznanska zbirka in dejavnost Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Videc, A. (2013). Razvoj regijskega portala Kamra in njegove možnosti za pridobivanje zagovornikov. V Ambrožič, M. in Vovk, D. (ur.), *Knjižničarski izzivi: vizija, strategija, taktika: 2003–2013–2023: zbornik referatov* (str. 231–246). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Vodopivec Tomažič, J. in Deniša, M. (2012). Metodologija za pripravo ovrednotenja razmer v knjižničnih domoznanskih depojih. V Vodopivec Tomažič, J., Štoka, P. (ur.), *Materialno varovanje knjižničnega domoznanskega gradiva v Sloveniji: ocena depojev v Osrednjih območnih knjižnicah in Univerzitetni knjižnici Maribor* (str. 9–16). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Zakon o knjižničarstvu. (2001). *Uradni list RS*, št. 87 in spremembe 92/2015. Pridobljeno 10. 9. 2018 s spletne strani <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2442>

PRILOGE

PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK

PREPOZNAVNOST DOMOZNANSKE ZBIRKE V KNJIŽNICI ŠMARJE PRI JELŠAH

Spoštovani!

Moje ime je Mateja Žagar in sem bibliotekarka v Knjižnici Šmarje pri Jelšah. Pripravljam raziskavo o prepoznavnosti domoznanske dejavnosti Knjižnice Šmarje pri Jelšah, ki jo bom uporabila pri izdelavi pisne naloge za bibliotekarski izpit.

Za pridobitev rezultatov v raziskavi vas prosim, če lahko odgovorite na nekaj vprašanj. Anketni vprašalnik je anonimen, zato vas vljudno prosim, da odkrito odgovorite na vprašanja, saj bom le tako prišla do realnih rezultatov raziskave, ki jih bom uporabila izključno v ta namen.

(Odgovore obkrožite)

1. **Domoznanstvo** v knjižnicah pomeni posebno dejavnost, ki določa zbiranje, obdelovanje in hranjenje knjižničnega gradiva, ki je vezano na območje, ki ga knjižnica s svojo dejavnostjo pokriva. Takšno gradivo imenujemo **domoznansko gradivo** in je v knjižnici zbrano v **domoznanski zbirki**.

- Znano mi je.

- Nisem vedel/a.

2. **Ste seznanjeni s tem, da v domoznanskih zbirkah knjižnic hranimo gradivo, kot so knjige, časopisi, članki, fotografije, razglednice, plakati in drugo:**

❖ ki se **po svoji vsebini** nanašajo na lokalno območje, v katerem deluje knjižnica,

❖ ki se nanašajo **na avtorje** gradiva, ki **so živeli in delovali** oz. živijo in delujejo na tem območju ali iz njega izhajajo,

❖ gradivo, ki **je nastalo na tem območju**, bilo napisano, natisnjeno ali založeno.

- Znano mi je.

- Nisem vedel/a.

3. **Ali uporabljate gradivo iz domoznanske zbirke Knjižnice Šmarje pri Jelšah?**

- Da.

- Ne.

4. **Na katerih spletnih straneh največkrat dostopate do digitaliziranega domoznanskega gradiva oz. do domoznanskih informacij?**

- www.dLib.si – DLib - Digitalna knjižnica Slovenije,
- www.kamra.si – KAMRA - digitalizirana kulturna dediščina slovenskih pokrajin,
- Celjskozasavski.si – Spletni biografski leksikon celjskega območja in Zasavja,
- Ne iščem digitaliziranega domoznanskega gradiva oz. domoznanskih informacij.

5. **Ste se že kdaj udeležili domoznanske prireditve v Knjižnici Šmarje pri Jelšah?**

- Da. - Ne.

6. **Kje največkrat pridobite informacijo o prireditvah, ki jih pripravljamo v Knjižnici Šmarje pri Jelšah?**

- na spletni strani knjižnice,
- na Facebooku,
- v časopisu,
- obveščate me po klasični pošti,
- obveščate me po elektronski pošti,
- po radiu.

7. **Kako ocenjujete promocijo domoznanskih vsebin Knjižnice Šmarje pri Jelšah v občinskem glasilu Šmarske novice, v prispevku Domoznanska kamra?**

- Prispevki se mi zdijo zanimivi.
 - S prispevki dobro predstavljate knjižnično domoznansko zbirko.
 - Prispevki niso zanimivi.
 - Drugo (napišite svoje mnenje):
-
-
-

8. **V okviru domoznanske dejavnosti Knjižnice Šmarje pri Jelšah skrbimo za predstavitev pomembnih dogodkov in oseb iz preteklosti na našem lokalnem območju. Zakaj se vam zdi to pomembno?**

- Zgodovina naših prednikov je zanimiva.
- Kolektivni spomin je pomemben del našega življenja, saj z njegovim spoznavanjem odkrivamo našo identiteto.
- Ne zdi se mi pomembno.

9. **Prosim, če nam lahko zaupate svojo starost in spol.**

Starost:

- do 20 let,
- od 21 do 40 let,

Spol:

- ženski,

Žagar, M., Z domoznanstvom odkrivamo našo identiteto: domoznanska zbirka in dejavnost Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

- od 41 do 60 let,
 - 61 let in več.
- moški.

Hvala za sodelovanje!